નોટ ૧૫૫૨... ...દાવાદ

બીજી ચોપડીનાં ગુજરાતી કૉપીરાઈટ સંગ્રહ

પાઠ ૧ લો.

મેજ=ટેબલ
સુથાર=લાકડાનું કામ કામ કરનાર
મકાન=ઘર
કડીઓ=છો ઈંટનું કામ કરનાર
મજુર=મજુરી કરનાર
મઘમઘેછે=સારી વાસ આવે છે.
પવન=વાનું વાવું
વાસ=સુગંધ
તળાવ=નાનું સરોવર
પહાડ=પર્વત
પાધર=સપાટ મેદાન
ધર્મશાળા=મુસાફરોને ઉતરવાની વગર ભાડાની જગા
વટેમાર્ગુ=રસ્તે જનાર માણસ; મુસાફર
ઓસરી=ઓટલી
ઉડાવવા=કમી કરવા
તડકો=તાપ; ગરમી
સુરજ=સૂર્ય; રવિ
અજવાળું=સુરજદીવા વગેરેનો જે પ્રકાશ તે
ઘોર=ઘણુંજ બિહામણું
ચંદ્રમા=ચાંદો; સોમ
મટે છે=જતું રહે છે, દૂર થાય છે
ઝગઝગે=ચળકે
ઉજાસ=ઝાંખો પ્રકાશ
સમજ્યાં=બનાવ્યાં
કળાતું=સમજાતું
દયાળુ=દયાવાળા
પરમેશ્વરે=ઈશ્વરે
હોશિયાર=ચાલાક
પાડ=ઉપકાર; આભાર
માનીએ છીએ=કબુલ કરીએ છીએ
યાદ=ફોમ; સરત
ઉપકાર=પાડ; આભાર
દરરોજ=હંમેશાં
ભક્તિ=ભજન

સાર.

ઈશ્વરે દુનિયામાં જે જે ચીજો બનાવી છે તે માણસના સુખને માટે છે. દરેક વસ્તુનું ઉપયોગી પણું અનુભવ પરથી જણાય છે. માટે દરેક વસ્તુનો અનુભવ કરવો અને ઉપયોગી માલમ પડે થી ઈશ્વરનો આભાર માનવો.

પાઠ ૨ જો.

સવારનું વર્ણન=પ્રભાતની હકીકત
ગવૈયા=ગાયન કરનાર
મધુર=મીઠા બોલ
પંખેરૂં=પક્ષી
ભ્રમર=ભમરો
મુલ્લાં=મુસલમાનનો નીમાજી; હોરાઓનો ધર્મગુરૂ
તુલ=ઉભા છોડ
અંધકાર=અંધારૂં
જાગ=ઉઠ
ગુંજ=મારા
વહાલા=પ્યારા
બાળ=બાળક; દીકરા
પંખી=પાંખવાળા નવર; પક્ષી
વન=જંગલ
વહાણું=સુરજ

પહેલાંનો વખત
વહાણુંવાયું=સવારથઈ
વીતી=ગઈ
પૂર્વે=પૂર્વ દિશામાં
ઝળકાટ=પ્રકાશ; તેજ
ભાતભાતના=તરેહ ત-
રેહના
દીસે=જણાય; માલમ
પડે
પાન=પાંદડાં; પાંતરાં
ડોલે=હાલે
કુકડા=મરઘા
મેના=એક જાતનું સું-
દર પક્ષી
ફુટડા=રૂપાળા; શોભિતા
તેજ=પ્રકાશ
ઝીકું=ઝાંખું
ઉડી ગયું=જતું રહ્યું
ચોર મોઢું કાળું થયું=
ચોર જતા રહ્યા
ખુણાખાંચા=ગલીકુંચી;
છુપી જગા
ખોળે=શોધે
ક્ત=ભક્તિ કરનાર
નધરે=આંખો મીચી
મેશ્વરને જુએ
ધ્યન
૧
૧

રૂડું=સારું; ઘણું
બાંગ બોલે=મોટે સાદે
પરમેશ્વરનું નામ દે
તણો=નો
ઉદય થયો=ઉગ્યો
કમળ=કમળનું ફૂલ
પત્ર=પાંદડાં
ખોલે=ઉઘડે; ખીલે
ઉમંગી=હોંસિલા
ધાય=દોડે; ઉડે
ઢોર=ચોપગાં જાનવર
ચારો=ખાવાનું
વેલી=વેલા; ભોંયપર
પથરાતા છોડ
ધીમે ખીલે=ધીરે ધીરે
ફુટે
નહિભૂલ=વગર ચુકે;
નિયમિત વખતે
તાજા=તરતના ખીલેલા
ટોળે=ટોળાબંધ; એકઠા
થઈને
વીરા=ભાઈ
મગન=ખુશી
કેરું=નું
ધ્યાન=ચિત્ત; મન
માતા=મા

સાર.

જેમ પશુ, પક્ષી, છો-
ડવા, સુરજ, ચંદ્રમા
પોતપોતાનું કામ નિયમિ-
ત વખતે કરેછે તેજ પ્ર-
માણે આપણે આપણું
કામ નિયમિત વખતેજ
કરવું જોઈએ. જો ન
કરીએ તો ઇશ્વરના ગુ-
નેગાર થઈએ.

પાઠ ૩ જો.

વરસ=બાર મહીના
રૂતુ=મોસમ; રત
મહીનો=ત્રીસ દિવસ
કારતક=સંવતનો પહેલો
મહીનો
તહેવાર=આનંદનો દિવસ
ટાઢ=ઠંડ
દાદાજી=બાપનો બાપ
અથવા માનો બાપ
પતંગ=કનકવા
ઉડાડે છે=ચગાવે છે
ઉતરાણ=સંક્રાંત
રત=રૂતુ; મોસમ
જાડાં=ઘટ્ટ કુમાસના
ઊનના=ઘેટાના વાળ
ગરમ=હુંફાળાં
કપડાં=લુગડાં
હોળી=ફાગણ સુદ પુનેમ
ઉનાળો=તાપની મોસમ
સુદ=અજવાળીઉં; મહી-
નાનું પહેલું પખવાડીઉં

વદ=અંધારીઉં; મહીના નું બીજું પખવાડીઉ
પખવાડીઆં=પંદરદિવસ
અમાસ=હિંદુ મહિનાનો છેલ્લો દિવસ; જે દિવસે ચંદ્ર બીલકુલ ઉગતો નથી તે દિવસ
તિથિ=દહાડો; દિવસ
વસ્ત્ર=લુગડાં
ઝીણું=પાતળા કુમાસના
પંખા=વીંજણા
વાપરેછે=ખપમાં લે છે; ઉપયોગ કરે છે
શીખંડ=દહીંમાં ખાંડ, ગુલાબજળ, એલચી વગેરે ચીજો નાંખી બનાવે છે તે
ચોમાસું=વરસાદની રૂતુ
ખીલેછે=મોટા થાય છે
બળેવ=રક્ષા બાંધવાનો દિવસ; શ્રાવણ સુદ ૧૫; જનોઈ પહેરવાનો દિવસ
દશેરા=રક્ષાછોડવાનો દિવસ (આસો સુદ ૧૦)
દિવાળી=હિંદુ વરસના છેલ્લા મહિનાનો છેલ્લો દિવસ; આસો વદ અમાસ
પર્વ=તહેવાર; તાણું

સાર.

વરસની મુખ્ય ત્રણ રૂતુએ છે શિયાળો, ઉનાળો, ચોમાસું. દરેકઋતુ ચાર ચાર મહીનાની છે. એ દરેક રૂતુએ નિયમિત વખતે બેસે છે રૂતુના ઉપયોગીપણા ઉપર ખેતીવાડીનો આધાર છે,

પાઠ ૪ થો.

મેળો=લોકની ઠઠ
ગોકળ આઠમ—શ્રાવણ વદ આઠેમ; જન્માષ્ટમી
ધોએલાં=સ્વચ્છ
કડકડતાં=અસ્ત્રીવાળાં
ભાઈબંધ=દોસ્તદાર, સોબતી
એકઠાં=ભેગાં
બજાર=હાટ
ગાડી=બેસવાનું વાહન
ભારે=ઘણી
ઠઠ=ગીરદી;ભીડ; જમાવ
જોરથી=દાબીને
વખુટા=જુદા; નોખા
રસ્તો=માર્ગ
બેઉ=બંને
તરફ=બાજુ
હારબંધ=હારદોર
દુકાન=માલ વેચવાનું ઠેકાણું
કંસારા=તાંબા પીતળનાં વાસણ બનાવનાર અથવા વેચનાર
તાંબુ=લાલ રંગની ધાતુ
પિત્તળ=તાંબુ અને જસતની મેળવણીથી બનેલી પીળા રંગની ધાતુ
સુખડીઆ=મીઠાઈ બનાવનાર; કંદોઈ
હાટ=દુકાન
કોપરાપાક=કોપરાનો બનાવેલો પાક
મીઠાઈ=ગળપણવાળો પદાર્થ, બરફી, પેંડા વગેરે
ખડકેલી=ગોઠવેલી; સીંચેલી
ખરાદી=સિંધાડા ઉપધાટ ઉતારનાર
લકકડ=લાકડાનો
સામાન=ચીજો; વસ્તુઓ
પતંગ=મોટા ઢોલીઓ; કાચ
પારણાં=લાકડાંનાં ઘાડી

લાં ચોડીઆં
ઢાચ=બે બાજુ તકીઆ વાળો પલંગ
પુષ્કળ=ઘણું; બહુ
કાપડીઆ=કાપડ વેચનાર
સુતરાઉ=સુતરનું બનાવેલું
રેશમી=રેશમનું બનાવેલું
ઉનનું=ઘેટાંના વાળનું બનાવેલું
શણ=એક જાતનો છોડ (એની છાલના દોરડાં તથા કપડાં બનેછે)
સરૈયા=સુગંધી વેચનાર
બહેક બહેક થઇ રહી=સુગંધ ફેલાઇ રહી
હાંડી=પહોળા મોંઢાનું દીવો મૂકવાનું કાચનું વાસણ
આરસા=મોં જોવાની મોટી આરશી
લીલો મેવો=તાજાં પાકાં ફળ
...=દરાખ
...ઠા=ગળ્યો
ચોગાન=મેદાન
મદારી=ખેલ કરનાર; ...ગારડી

ખેલ=રમત
સિપાઇ=ચોકીદાર, પહેરેગીર
સવારો=ઘોડાપર બેસી ફરનાર સિપાઈ
કુંદડી=ચકકર
રાજી=ખુશી
કુદતી=નાચતી
હરખ=ખુશાલી, આનંદ
માય=સમાય

સાર.

કાઇપણ વસ્તુ જોવી તે બરાબર ધ્યાન રાખી જોવી. નાના ભાઈ બેનને રાજી રાખવાં.

પાઠ ૫ મો.

નઠારી=ખરાબ
સોબત=સંગત
બોર=બોરડીનાં ફળ
પટેલ=ગામનો ઉપરી
વાડી=ફૂલ ફળના ઝાડ છોડ વાળી જગ્યા
મજા=ગમત
શેખી=પતરાજી
પારકાં=પરાયાં, બીજાં
માને=કબુલ કરે; કહ્યું કરે
આખરે=અંતે; છેલ્લે
સમજાવીને=પટાવીને

ઝાંપો=કાંટાનો દરવાજો
આઘો=દૂર
ખાસાં=સારાં; મજાનાં
ઠીકરૂં=માટીનાંવાસણનો ભાગેલો ટુકડો
નિશાન=એંધાણી;નિશાની
તાકીને=ધારીને
લૂમ=ઝૂમખો
તુટી પડે=નીચે પડે
ઘાટ=ઇલાજ; ઉપાય
રાસ=દોરડું
ઢગલેઢગલા=ઘણાજ; જથાબંધ
દોસ્ત=ભાઇબંધ
ઠીક=બરાબર
ફક્કડ=સારાં; મજાનાં
પછવાડે=પાછળથી
રખેવાળ=સાચવનાર
સજ્જડ=જોરથી; જબરો
ઝપાટો=સપાટો
લગાવ્યો=માર્યો
રાતોરાતો=રડતો રડતો
થડ=ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ
અથડાયું=અફળાયું
માથું=શીર; મસ્તક
ચકરી=તમ્મર, આંખે અંધારા આવવા તે.
છુંદાઇ=કચડાઇ

મોઢી લોહાણુ=લોહીથી ખરડાયલું
વાડીવાળો=વાડીનો માલિક
પકડયો=ઝાલ્યો
લપડાકો=તમાચા
જીવ લઇને નાઠો=ખૂબ દોડયો
ફરીને=પાછો વળીને
બાજુએ=સોડપર
માલમ પડયો=દેખાયો; જણાયો
ખેંચી=તાણી
ગોલો=માથામાં ટપલાં, થપ્પડો
ચોઢી કાઢી=મારી
રળ=ફાયદો; લાભ

કવિતાના અર્થ.

અસર=લાગણી
સંગ=સોબત
રંગ=અસર; પાસ
પ્રેમ=પ્યાર
ઠામ=ઠેકાણું
ઠરશે=ઉભો રહેશે
રૂડો=સારો
બુરો=નઠારો; ખરાબ
મે'તા=મહેતાજી
ભાગ્યશાળી=નસીબદાર

વિદ્યા=ઇલમ; ભણુતર; હુન્નર

સાર.

નઠારાની સોબતથી તેની નઠારી અસર આપણાપર થાયછે તેમજ આપણી આબરૂ જાય છે; માટે નઠારા માણસની સોબત કરવી નહિ પણ સારા માણસની કરવી કે જેથી સારૂં ફળ મળે.

પાઠ ૬ ઠ્ઠો.

રખડેલ=રખડતો
શેઠાણી=ગૃહસ્થની બૈરી
વયે=ઉંમરે
આનંદ=ખુશાલી; હરખ
પાર રહ્યોજ નહિ=ઘણોજ થયો
વધાઇ=વધામણી; ખુશ ખબર
ઓવારણાં=વહાલાને મળવાની રીત
કોઇ પગલું=કોઇના તરફથી જે પગલું બાંધવામાં આવે છે તે
ભેટ=ઇનામ
લાડીલો=લાડવાળો

કુટેવ=નઠારી આદત; ખરાબ ટેવ
પોળ=મોટી ખડકી
અટકચાળાં=અડપલાં, કોઇને ખોટું લાગે એવું કર્યાં કરવું તે
લડાઇ=વઢવાડ
ઇલાજ=ઉપાય
વંઠીજશે=બગડી જશે
સીધું ચાલવું=સારી રીતે ચાલવું
ગમ્યું=પસંદ પડયું
છોડી=મુકી
બહાને=નામે
રઝળતો=રખડતો
ટાળું=જથો
મસ્તી=તોફાન
લાતાલાતી=લાતબાજી
લાત=પાછલો પગ મારવો તે
ઉતરી ગયો=સાંધામાંથી જુદો પડયો
તમર=ચકર; ફેર
ભેંકડો=મોટો અવાજ
હાડવૈદ=ઉતરેલું હાડકું બરાબર બેસાડનાર વૈદ
ખદખદતો=ઉનો ઉકળતો
લેપ=શરીરપર ચોપડવાની

દવા
ઓસડવેસડ=દવા ને તેના ઉપાય
વલે=હાલત; ફજેતી
ખો=આદત, ટેવ
શિખામણ=ફાયદાનીવાત
સુધરી ગયો=કુટેવો છોડી દીધી

સાર.

નઠારાની સોબત કરવી નહિ ને રખડવું નહિ

પાઠ ૭ મો,

જક્કી=જીદ્દી; હઠીલું
વાછરડાં=ગાયનાં બચ્ચાં
પાડાં=ભેંસનાં બચ્ચાં
લવારાં=બકરીનાં બચ્ચાં
ગાડરાં=ઘેટીનાં બચ્ચાં
ચારો=ખાવાનું; ઘાસ વગેરે
નીરતો=નાંખતો
ખાંધે=ખભે
તાજો=તરતનો
ખેતર=અનાજ પાકે તે જગો
ઝોક=બકરાં, ઘેટાં રાખવાનો વાડો
છાંયે=શીળે
વાંસળી=વાંસની બનાવેલી વગાડવાની નળી
પાવો=પીસવો; સિસોટી
હુંફમાં=મદદથી
જતન=રક્ષણ; સંભાળ
રબારી=ઢોર ચરાવનાર
દૂઝીચોં=ઉઠ; ધ દેતી બંધ થઇ
જાળવતો=બરદાસ કરતો
વિઆય=જણે; બચ્ચાં અવતરે
ધણી=માલિક
સાચવણ=સાચવવા
બાબત=વિષે
તકરાર=વઢવાડ; રકઝક
શિકારી=શિકાર કરનાર
અજાણ્યું=ઓળખાણ વગરનું
મોજ=મજા
અભાગીઉ=ખોટાનશીબનુ

સાર.

પ્રાણી માત્રને દુઃખ દેવું નહિ.

પાઠ ૮ મો.

ગોંધતો=પૂરી મુકતો
ચેન=સુખ; મજા
બંધીખાનું=કેદખાનું
પાધર=ચોગાન, ખુલ્લી જગા
ચાંદની=ચંદ્રનું અજવાળું
ખેલવું=રમવું
સારૂં લાગે છે=ગમે છે
ઠરેલ=ડાહી
નાદાન=સમજણ વગરનું; અજ્ઞાન
સંભાળ=બરદાસ
સપડાઇ જવું=પકડાઇ જવું
જક=જીદ્દ; હઠ
લાગ=દાવ
ફાવ્યો=આવ્યો
લાગ ફાવ્યો=વખત મળ્યો
સટકી=નાશી
ઠેકવા=કુદકા મારવા
પાદર=ગામના ઝાંપા બહારની જગા
વગડો=જંગલ
કોતર=ગુફા; બખોલ
તરાપ=કુદકો, ફાળ
બોડ=રહેવાની ગુફા
ફાડી=ચીરી
કમોતે=વગર મોતે

સાર.

કદાપિ હઠ કરવી નહિ, મા, બાપ, મહેતાજી વગેરે કોઇ સારી શિખામણ આપે તે પ્રમાણે ચાલવું.

પાઠ ૯ મો.

રિસાળ=રીસાઈ જાય તેવો
સહેજ=જરી
રીસ=ગુસ્સો; મિજાજ
છેડો=પાર
ભાગ્યે=ભોગજોગે
આડોશી પાડોશી=આસ-પાસના ઘરના રહેનાર
બને=ફાવે
ભાઇભાંડુ=સગાં વહાલાં
જમણ=જમવાનુ
પચવામાં=પાચન થવામાં
ચીસ=બીકથી બૂમ પાડવી તે.
ટેવ=આદત
નકામો=ફોકટ
ઢોંગ=ફેલ; ફીતુર
વેદના=દુઃખ
ભોગવવી=ખમવી
મુદ્દલ=બીલકુલ; જરાપણ
ખોટું=માઠું; ખરાબ
પસ્તાયો=દીલગીર થયો
નડેછે=હેરાન કરે છે

સાર.

રીસાવાની ટેવ રાખવાથી આવું નુકસાન થાયછે માટે રીસાવાની ટેવ રાખવી નહિ.

પાઠ ૧૦ મો.

કવિતાના અર્થ.

જાળ=કરોળીઆનું પડ; જાળું; ફાંદો
ફરી ફરીને=વારંવાર
વિષે=બાબત
ગભરાય=અકળાય
વણ=વગર
તુટેલે=તુટી ગયેલે
તાંતણે=તારે
મહેનત શરૂ કરી=મહેનત કરવા માંડી
માટ=માટે
હેઠે=નીચે
ફાવ્યો=ધાર્યું થયું; પાર પડ્યો
ધાટ=વિચાર
મીટયો=મંડયો રહ્યો
ધીરજ=શાન્તિ; સબુરી
નીરધાર=નક્કી
ખંત=ચેટક; કાળજી
યત્ન=મહેનત
ચગદાઈ=છુંદાઇ
તળે=નીચે
મોત=મરણ
તજી=છોડી
અનંત=ઘણોજ
લાભ=ફાયદો
પામે=મેળવે

સાર.

જે કામ આરંભવું તે પૂરૂ થતાં સુધી ફરી ફરીને કર્યા કરવું કંટાળીને છોડી દેવું નહિ.

પાઠ ૧૧ મો.

ચકભિલ્લુ=એક જાતની રમત છે.
કચ્છ=કચ્છો; કાછડો
ભીડી=મારી
સાથ=સંગે
ભિલ્લુ=બિલ્લુ
વડો=મોટો
અંતરે=છેટે
સરદાર=ઉપરી
દોડાદોડ=નાસાનાસ
ચક્કરમાં=ગોળાકારમાં
ઘુમી રહ્યા=મચી રહ્યા
દાવ=લાગ
પેંતરા=ડગલાં; પગલાં
નજર ફેંકી=જોઇ
પૂર જોસથી=ઘણા જોરથી
ભૂલથાપ=ભુલાવો; સામને ભૂલ પડે એવી રીતે ગુંચવણ કરવી ને

શાબાશ=ધન્ય
દાવ=રમતનો વારો

સાર.

આ રમતથી શરીર કસાયછે ને ધ્યાન આપવાની ટેવ પડેછે, માટે રમતો એવા પ્રકારની રમવી કે તનની સાથે મનની કેળવણી મળે.

પાઠ ૧૨ મો.

દૃઢ મનવાળો=પાકા વિચારવાળો
ગેડીદડા=દડો અને તેને ફેંકવાની લાકડી
છોડાય=મૂકાય
ડગલું=પગલું
રંગ=મજા
જામ્યો=આવ્યો
અત્યારે=હમણાં
પછી તો ધૂળ=પાછળ કંઇ મજા પડવાની નથી
વચન=શબ્દ
થોભ=અટક; વાર લગાડ
ખાતરી=ભરોસો
સુનું=વસ્તી વગરનું
મોં ફેરવી=મોં ચઢાવી
પીડા=પંચાત; દુઃખ
ડગવા=હાલવા; ચસવા
મન ડગવા દીધું નહિ=મનમાં જે ઠરાવ કર્યો તે પાળ્યો.

સાર.

૧) કોઇને વચન આપ્યું હોય તો તે પાળવું. ૨) માબાપ કહે તે કરવાને ચુકવું નહિ. ૩) કામ પાકા વિચારથી કરવું.

પાઠ ૧૩ મો.

મધમાખી=મધબનાવનારી માખી
ગણગણતી=ગુણગુણ કરતી
કુટુંબ=વંશ; ઓલાદ
પાંખ=પક્ષીને ઉડવાનું સાધન
મીઠું=ગળ્યું
છંછેડે=ખીજવે; હરકત કરે
ડંખીએ=ચટકો મારીએ
પીઠ=વાંસો
ઘાટ=શરીરનો આકાર
સોહામણી=શોભિતી
ભપકાદાર=રોપવાળા; બહારની શોભા વાળા
કામના=ઉપયોગના
ઉલટા=સામા
કોરીને=કાણાં પાડીને
દુભવો=મન દુઃખી કરો
નુકસાન=હાણી; બગાડ
સ્વાદે=લહેજતથી
નવાઇ=અચરજ

સાર.

આપણે દરેક માણસને ઉપયોગી થવું અને કોઇને નુકસાન કરવું નહિ.

પાઠ ૧૪ મો.

મોસાળ=માના બાપનું ઘર
આંખ ટાઢી થઇ=સંતોષ થયો
અંગેઠી=પોંક પાડવાની ધુણી
પોંક=જુવાર વગેરેના લીલા કણસલાને અંગેઠીમાં શેકી બનાવેછે તે
ચટણી=આદુ મરચાં વગેરે ઘુંટીને બનાવેલી તે
મોજ મજા=ગમત
ગમે=પસંદ પડે
વહેંચી=ભાગ પાડી
તલપી રહ્યું=તૈયાર થઇ રહ્યું
ઉલટભેર=ઉમંગથી; હોંસથી
હોંસભેર=હોંસથી

વાંક=ગુનો; તકસીર
સાજું=આખું
ઉતાવળ=ઝડપ
ઠેસ=ઠોકર

સાર.

૧) કોઇ પણ કામ ઉતાવળથી કરવું નહિ, ૨) જેવું આપણું સમજવું તેવુંજ સામાનું સમજવું.

પાઠ ૧૫ મો.

ઢીંગલી=નાની પુતળી
તકતો=આરસો
ટ=એકદમ લઇલેવું તે
ઝરીપડયો=લપશી ગયો
બરડ=ઝટ ભાંગી જાય એવો
પછાડીએ=અફાળીએ
ખેંચતાણ=ખેંચાખેંચ
કાયર=હેરાન
પજવે=દુઃખ દે
જુઠી બદામ=ખોટી બદામ, ઘણીજ નજીવી કીમત
વાજું=વાજીંત્ર
કબાટ=દોલાબ
સહીઅરો=બેનપણીઓ
કદા=એક બીજાની સાથે ન રમવાની હઠ લીધી હોય તે; અણબનાવ
સંતાપ=મનનું દુઃખ

કવિતાના અર્થ.

આપણુ=આપણે
સુખચેન=મજા
શોક=દીલગીરી
લાજ=આબરૂ
ઘટે=ઓછી થાય
નિંદે=ખોટું ખોટું બોલે
બળવંતા=જોરાવર
સદા=હંમેશાં
લેશ=જરાપણ
કલેશ=કંકાસ
કોપ=કોધ

સાર.

કુટુંબમાં સંપ રાખીને રહેવું, કોઇની જોડે લડવું નહિ.

પાઠ ૧૬ મો.

બાળ=બાળક
રામચંદ્રજી=અયોધ્યામાં એ નામના રાજા થઇ ગયા તે (લોકો તેમને પરમેશ્વરનો અવતાર માને છે)
ઇચ્છા=મરજી
નાનકડા=છેક નાના
ગભરાટ=ગભરામણ
છેવટે=આખરે
ફેરવવા=બદલવા
આણીમૂકયા=લાવીઆપ્યાં
વાજાં=વાજીંત્ર
ફાંફાં=ખોટી મહેનત
ગણકાર્યું=પત કર્યું
ડસકાં=રડતાં રડતાં આંચકા ખાવા તે
રોણું=રડવાનું તોફાન
ખીજવાયા=ગુસ્સે થયા
ગોદ=ખોળો
હાલરડું=હાલું
ઝોડઝપટ=નજર, ઓળો કે કાંઇ બિહામણી ચીજ જોવાથી મનમાં ધાસકો પડી ગયો હોય તે
ધંતરમંતર વાળો=પીંછી ફેરવી કે મંત્ર ભણી સારૂં કરનાર
જંત્ર=તાવીજ કે માદળીઆમાં ઘાલવાનો મંત્રનો કાગળ
માદળીઉ=તાવીજ
ધીરા=ધીરજવાળા
છાના=મુંગા
વળ્યું=ફાવ્યું
પ્રધાન=વજીર

દર્પણ=આરસી

દશરથ=રામચંદ્રજીના પિતા

મહારાજા=મોટારાજા

શ્રી=સારા; શોભાયમાન

સાર.

જંત્રમંત્રથી કામ થઇ શકતું નથી પણ યુક્તિથી સારી રીતે થાય છે.

પાઠ ૧૭ મો.

વગર વિચાર્યું=વિચાર વગરનું

જોડુ=સાથી.(બૈરીનેમરદ) (ધણીધણીઆણી)

કચરોપુંજો=કચરો વગેરે

પરવારી=નવરી થઇ

ભક્તિ=ભજન; સ્તુતિ

વિદ્યાર્થી=નિશાળીઓ; નિશાળે ભણનાર છોકરે

કથા=ઈશ્વરસંબંધીવાર્તા

મળતું=પેદાશ થતી

ગુજરાન=ગુજારો

છોકરાંછૈયાં=છોકરાંછોકરી

પેટે=પોતાને

ઓછું આવતું=ખરાબ લાગતું

પાપ=ખોટાં કામ

આધાર=આશરો; ભરોસો

સારૂં=ભલું; કલ્યાણ

આંગણું=બારણા આગળની જગો

તરફડતું=તરફડીઆં મારતું

દયા=રહેમ

ફેછેરીને=મોટું કરીને

જન્મ થયો=અવતર્યો

લોહીઆળું=લોહીવાળું

ગુસ્સો=રીસ

બેડું=ગાગર ને ઘડો

કકડા=ટુકડા

ભણી=તરફ; બાજુ

ભાંગીતુટી=સમજણ નહિ પડે તેવી

બોલી=બોલવાની ઢબ; વાણી

પસ્તાઇ=દીલગીર થઇ

મૂર્ખ=બેવકુફ; સમજણ વગરની

પાપી=ચંડાળ, દુષ્ટ

અભાગણી=ભાગ્યહીન; કમનશીબ

પુત્ર=છોકરો; દીકરો

બચાવનાર=ઉગારનાર

જીવ=પ્રાણ

વળે=ફાવે

જાન=જીવ

ભલેરા=સારા

સાર.

જે માણસ વિચાર કર્યા વગર ઉતાવળથી કામ કરે છે તે પછવાડેથી દીલગીર થાય છે, જુઓ કે આવા વગર વિચારના કામથી સારા સારાના જીવ જતા રહે છે, (મર જાય છે.) જે કામ કરવું તે બરાબર વિચાર કરી કરવું. દરેક પ્રાણી માત્રપર દયા રાખવી. પરમેશ્વરની ભક્તિ કરવી. કંઇ વાતની દીલગીરી રાખવી નહિ; કારણ કે આપણું ધાર્યું થતું નથી.

પાઠ ૧૮ મો.

સંદેશો=ખબર

બોડંગતો=લંગડાતો

માયાળુ=હેતવાળો

દુઃખી=હેરાન

મદદ=આશરો

ગરમ=ઉનું

પાટો=લુગડાંની લાંબી ચીંદરડી પટો

હુંફાળું=ગરમ

પરાળ=ભાતનું ઘાસ

૨૩૮૬

પાથરી=બિછાની
છાપું=ચાલતા વખતની
  ખબરનો છાપેલોકાગળ
નોકર=ચાકર
શાબાશી=ઉ-તેજન
છાપખાના વાળો=છાપ-
  ખાનાનો માલેક
બાંડુ=સગાંવહાલાં
ગોઠવણ=બંદોબસ્ત
ગાર્ડ=ચોકી કરનાર;
  તજવીજ રાખનાર
શીરનામું=ઠેકાણું
સ્ટેશન=આગગાડી ઉભી
  રહેવાનું મુકરર ઠેકાણું
છુટો=નોખો
નિમેલે=મુકરર કરેલે
ખડખડાટ=અવાજ
સિસોટી=પીસવો
ડરતો=બીતો
પંપાળી=હાથ ફેરવી
ડર=બી
નજીક=પાસે; સોડે
ઠરાવ=કરાર; થએલી વાત
કેળવ્યો=શીખવ્યો
ઝપાટાબંધ=તરત,દોડતો
ખબરદાર=હોશિઆર;
  ચાલાક
આઠકલાકમાં ૧૫ મિનિટ
બાકી=છાા વાગતે

સાર.

દુઃખી પ્રાણીપર દયા રાખવી. કુતરા જેવું પ્રાણી પણ કેળવાય છે તો એ ઉપરથી આપણે એ શિખામણ લેવી કે, માણસ ખંતથી ચાહે તે કરી શકે.

પાઠ ૧૯ મો.

હીંચકા=ઝોલા
રીતસર=નિયમસર
વારો=દાવ; વખત
તોફાની=મસ્તીખોર
ખસેડી=આઘો કરી
માથુ મારી=હીંમત કરી
કોણી=હાથને વાળવાનો
  વચલો સાંધો
ઢીમણું=ઢીમું
છાતીવાળો=હીંમતવાન
ધરાયો=તરપત થયો
હડસેલી=ધક્કા મારી
વેગળા=આઘા; દૂર
ખસેડયા=દૂર કર્યા
સાથી=સોબતી; દોસ્તદાર
બઝાડી=વળગાડી
પેટભરી=જોઇએ તેટલા;
  મન સંતોષ પામે એટલા
પાડ=આભાર; ઉપકાર

સાર.

ગરીબ માણસના ઉપર દયા રાખવી. આપણને ઇશ્વરે બળ આપેલું છે તે ગરીબ માણસને બચાવવામાં વાપરવાનું છે.

પાઠ ૨૦ મો.

પાદશાહ=મુસલમાન રાજા
રૈયત=પ્રજા
દરબાર=રાજ કચેરી
દેખાવડો=રૂપાળો
સુબો=સુબેદાર; સરદાર
નીમણુક=નિયમ પ્રમાણે
  વહેંચણ; ગોઠવણ
હુકમ=આજ્ઞા
ખાસ=એલાયદા; જુદા;
  ખાનગી
શાહજાદો=પાદશાહનો
  દીકરો
શાહજાદી=પાદશાહની
  દીકરી
ચીતરામણ=ચિત્ર
તહેનાતમાં=ખીજમતમાં;
  હજુરમાં
છોકરવાદી=નાદાની
કારણ=સબબ;મતલબ
નામદાર=પ્રખ્યાત; નામીચો

ફરમાવશે=હુકમ કરશે
સમજુતી=સમજણ
મોંએ ચહડેલો=બીક વગર બોલનાર
અરજ=વિનંતી
ફરજંદો=બચ્ચાં; છોકરાં
લાડ=વહાલ
ઉછરે છે=મોટા થાય છે
અલ્લા=ખુદા; પરમેશ્વર
ગુનો=વાંક; તકસીર
માફ=ક્ષમા
દીલ=મન
સંભાળ=અરદાસ
બદલાઇ=ફેરવાઇ
દીલગીરી=નાખુશી
ઓધ્ધો=હકુમત
નીમ્યો=નીમણુક કરી
કઠણહૈયાનો=દયાવગરનો; પ્યાર વિનાનો
રદ કરૂંછું=કબુલ કરતો નથી
આરબ=અરબસ્તાનનો રહેવાશી

સાર.

માણસની રીતભાત ઉપરથી તેના ગુણની પરીક્ષા થાય છે.

પાઠ ૨૧ મો.

આંધળો=જેને બે આંખે દેખાય નહિ તે
લંગડો=લુલો
ઢેકાઢળીઆ=ખાડાટેકરા
ઠોકે=અફાળે
જડે નહિ=માલમ પડે નહિ
સાંજ=સુરજ આથમવવાનો વખત
માળા=પક્ષીનાં ઘર
વળે છે=જાય છે
આસપાસ=આજુબાજુ
કોહલાં=ફાડી ખાનારૂં જાનવર
વાઘ=ફાડી ખાનારૂં ચટાપટાવાળું જાનવર
વરૂ=કુતરા જેવું ફાડી ખાનારૂં જાનવર
ખોંખારો=અવાજ
આડે=અવળે
દુવા=આશિષ; આશિર્વાદ
સારીલાગી=પસંદ પડી
મોરી=મોટા; સરિયામ
લાભ=ફાયદો

સાર.

આપણે એક બીજાને મદદ કરવી કે જેથી આપણું તેમજ સામા માણસનું ભલું થાય મતલબ કે સંપ રાખવો.

પાઠ ૨૨ મો.

પડછાયો=ઓળો
ભાગોળ=દરવાજો; દરવાજા પાસેનો બજાર
ચાટવું=જીભથી ખાવું
ચોબીશ=ખોટી થઇશ
ભાગ=હિસ્સો
પાર=કિનારો
નદી=મીઠા પાણીનો પ્રવાહ પર્વત અગર સરોવરમાંથી નીકળી ઢળતી જગામાં થઇ બીજી નદી કે સમુદ્રને મળેછે તે
કુદકો=છલંગ; ફલંગ
પૂલ=નદી પરથી જવાને બાંધેલો રસ્તો
થાક=વિસામો; આરામ
અદેખો=બીજાનું સારૂં જોઇ બળે એવો
લોભી=લાલચુ
ઝુંટવી=ખુંચવી
તરાપ=કુદકો; છલંગ
ખોળ=શોધ
પડાવી=ખુંચવી; છીનવી
દાનત=નીયત; નજર

ગુમાવ્યું=ખોયું
તાકે=ધારે; વિચારે

સાર.

પારકાનું સારૂં જોઇ આપણે અદેખાઇ કરવી નહિ, જો આપણને જોઇતું હોય તો મહેનત કરી મેળવવું પણ કોઇનું છીનવી લેવું નહિ; કારણ કે આપણું જવાથી આપણને જેવું લાગે તેવું સામાને પણ લાગે.

પાઠ ૨૩ મો.

ખરીદ કર્યું=વચાતું લીધું
ગણકારતાં=પત કરતાં
સંદેહ=વહેમ; શક
હડખાયલું=હડખવા લાગેલું
દરકાર=પરવા
ઠાવકું=ડાહ્યું
જનોઇ=ઉપવિત
અડે=અડકે
શિકારી=શિકાર કરનાર
બચકું=ડાકું
જાડું=ખોટું
ખામી=કસુર
છુટું મૂકી દીધું=છોડી દીધું
અભડાયો=અડકાયો
ભરોસો=વિશ્વાસ
ગુમાવ્યું=ખોયું

સાર.

દરેક કામ આપણી પોતાની બુદ્ધિથી કરવું, બીજાનું જોઇ કરવું નહિ. કહેવતછે કે "આપ બુદ્ધિએ જય જયકાર પર બુદ્ધિએ પ્રલયકાર."

પાઠ ૨૪ મો.

લખોટા=મંજો
ગોળમટોળ=બરાબર ગોળ
છાનોમાનો=ગુપચુપ
બગાડ્યું=ખરાબ કર્યું; નુકસાન કર્યું
વિના=વગર
સજા=શિક્ષા
ભૂલીસ=વીસરીશ
ચોરી=છાની રીતે બીજાની વસ્તુ લઈ લેવી તે
ચોર=છાની રીતે બીજાની વસ્તુ લઈ લેનાર

સાર.

કોઇની વસ્તુ તેને પૂછ્યા વગર લેવી નહિ લઇએ તો ચોર ઠરીએ, અને લોકમાં આબરૂ જાય

પાઠ ૨૫ મો.

કવિતાના અર્થ.

કુહાડી=લાકડાં ચીરવાનું હથિઆર
ભાયડો=મરદ
શાણો=ડાહ્યો
બહાદુર=જોરાવર
ઘાવ=ઘા
ભાળે=જુએ
નીર=પાણી; જળ
તાંહી=ત્યાં
નિહાળ્યું=જોયું
માંહી=અંદર
ડર્યો=બીધો
ઝુલતાં=તરતાં
સમાતાં=અંદર બેસી જતાં
સુણી=સાંભળી
સાદ=અવાજ
ભલાં=દયાળુ
દેવી માતા=દેવની સ્ત્રી
વદે=બોલે
કાઢી દીધી=કાઢી આપી
માથું હલાવી=ડોકું ધુણાવીં; ના કહી
સંપત=દોલત
મેંર=મહેરબાની; દયા
જગનાથ=જગતનો ધણી;

પરમેશ્વર

સાર.

આપણું જે હોય તે પરજ સંતોષ રાખવો બીજાનું સારૂં લેવાની કદી પણ ઇચ્છા કરવી નહિ.

પાઠ ૨૬ મો.

ભરપુર=ભરેલો
પૈસે ટકે ખાલી=ગરીબ; પૈસા વગરનો
હાલત=દશા; સ્થિતિ
ખુટી ગયું=ઓછું થયું
ખૂબસુરત=સારા દેખાવનો
હેત=પ્યાર
દેશાવર=પરદેશ
કપરા=અઘરા; સખત
લાચાર=નાચાર
મૂલ=કીંમત
મુકામે=ઘેર
હૈયું ભરાઈ આવ્યું=રડવું આવ્યું
પંપાળતાં=હાથ ફેરવતાં
બરદાસ=ચાકરી
પરવરે=પોષે, પાળવે

સાર.

દરેક માણસે પોતાના પાળેલા પ્રાણીપર અત્યંત પ્યાર રાખવો અને જરા પણ દુઃખ દેવું નહિ.

પાઠ ૨૭ મો.

ઝરો=પાણીનું વહેણ; વહેળો
ભરાવ=દેખાવ
શોભેછે=સારા દેખાયછે
આંખ=નજર
નારાજ=નાખુશ
બડબડવું=હોઠ હલાવી મનમાં બોલવું
લજવ્યું=શરમાવ્યું; એબ લગાડી
શરીર=દિલ
લલકારવું=લલકારાથી બોલવું
ચમકી=ચોંકી
પારધી=શિકારી
કેડો=પુઠ
વટાવી=ઓળંગી
ઝાડી=ઘણા ઝાડનો જથો
વખોડતું=ધિક્કારતું
મોહી પડયું હતું=રાજી થયું હતું
ફસાવીદીધું=દુઃખમાં નાંખ્યું
વખાણવી=તારીફ કરવી
છલંગ=કૂદકા

સાર.

ઇશ્વરે જે કીધું છે તે વાજબીજ છે.

પાઠ ૨૮ મો.

શિયાળે=શિયાળવાં
ઇચ્છા=મરજી
શહેર=જેમાં છોબંધ ને હારબંધ ઘરો હોય અને સારાં સારાં બજારહોયતે
બચકાં=ડાચાં
રંગરેજ=રંગારો
જરદી=પીળી;તપખીરીઆ
પાસ=અસર; રંગ
ભેગાં=એકઠાં
આંગણે=બારણે
કોઢ=પેઢી; લુહાર જે જગોએ બેસી ઘાટ ઘડે છે તે જગા
ભઠ્ઠી=મોટો ચુલો
ધમધગતા=ઘણાજ ઉના
નકલ=ચિતાર, ઉતારો; દેખાવ

સાર.

ખોટો ડોળ કરવો નહિ.

પાઠ ૨૯ મો.

વરો=જમણવાર; ન્યાત

ઘી=તાવેલું માખણ
સામાન=વસ્તુ; ચીજ
પીઅર=બૈરીનાબાપનુંઘર
મણ=ચાળીસ શેર
કેરી=આંબાનું ફળ
ટાંકણે=ટાંણે; અવસરે; વખતે
મેળાપ=મુલાકાત
ચડભડી=લઢી
રડ્યું ખડ્યું=જવલ્લે; ભાગ્યે
લેખવે=ગણે
મોંઘેભાવે=ઘણીકીંમતથી
ખપ=જરૂર; કામ
શેખી=પતરાજી
રંક=ગરીબ
ભારેખમ=ભાર બોજવાળા; માનવાળાં
માન=આબરૂ; ઇજ્જત

સાર.

માણસે મોટાઇનો અહંકાર રાખવો નહિ.

પાઠ ૩૦ મો.

કુંવર=રાજાનો છોકરો
બાપકર્મી=બાપનીકમાઇ ખાનાર
આપકર્મી=પોતાની કમાઇ ખાનાર

રાજપાટ=રાજગાદી
તીર્થ=પવિત્ર જગો
ધન=દોલત
ભાભી=ભાઇની વહુ
વતન=પોતાની જન્મભૂમિ; બાપનું ગામ
દશેરા=આસો શુદ ૧૦
ઓચીંતો=એકદમ, એકાએક
તરાપ=છલંગ
ઠેકાવી=ઠેકડો મરાવી
સેના=લશ્કર
ઉપરી=અમલદાર; સરદાર
પાડોસ=પાસેના
કીંમત=દામ
લૂણ=મીઠું; અનાજ; પગાર
ફતેહ=જીત
પ્રાર્થના=પરમેશ્વરના કાલાવાલા
ડંગધુમ=ડંકો વગાડતાં તેમાંથી નીકળતો અવાજ
ડંકો=લડાઇનું વાજીંત્ર; નોબત
નિશાન=ધજા; વાવટો
દુશ્મન=શત્રુ
ફોજ=લશ્કર
તક=દાવ; વખત

સરદાર=ઉપરી
નાસભાગ=નાસાનાસ
કુંવરી=રાજાની છોકરી
બહાદુરી=હોંશિઆરી
વરમાળ=વરને જે માળા કન્યાને પહેરાવે છે તે
પહેરામણી=કન્યાદાન

સાર.

દરેક માણસે હમેશાં પોતાની જાતપરજ આધાર રાખવો.

પાઠ ૩૧ મો.

દેડકો=ચોપગું પાણી તથા જમીનપર રહેનાર પ્રાણી
લીલો=તાજો
ઘાસ ચારો=ઘાસ વિગેરે
તાજો થયો=ધરાયો
લહેર=સપાટો
તડુકતો તડુકતો=લહેકાતી ચાલ ચાલતો
ખાબોચીઉં=પાણી ભરાયલો નાનો ખાડો
ચમડાઇ=ખુંદાઇ
ઠેકડો=કુદકો; છલંગ
જીવ=પ્રાણ
વખાણ=કોઇ વખાણ કરે તેમ ફુલે એવી
ફુલાવી=મોટું કરી

બેટા=દીકરા
બોલ=શબ્દ; વેણ
ગુસ્સે થઇ=રીસે ભરાઇ
મમત=જીદ; હઠ
ગજા=શકિત
ઉપરાંત=વધારે

સાર.

દરેક કાર્ય મમતપર ચઢી કરવું નહિ પણ આપણી શકિત પ્રમાણે કરવું.

પાઠ ૩૨ મો.

નઠારાં=મેલાં
ભિખારી=ભીખમાગનાર
તલાવડી=નાનું તળાવ
લપશી=ખશી; સરી
ખરડાયાં=કાદવવાળાંથયાં
ઉપકાર=પાડ
હમેશાં=દરરોજ
ચોકખાં=ધોએલાં
ધ્રૂજતો=કાંપતો; થરથરતો
ગરમ=હુંફાળા
ખાદી=એક જાતનું જાડું લુગડું; દોઠી
વાત=લાગત
મલમલ=એક જાતનું ઝીણું કપડું
બફારો=પસીનો
ખપનાં=જરૂરનાં; ઉપયોગનાં
સાહુકાર=શરાફ, રૂપીઆ ધીરવાનો ધંધો કરનાર
જેમ તેમ=ગમે તેમ
મોડું=અસુરું
વર્ગ=સરખું શિખનાર છોકરાની હાર; ક્લાસ
બેદરકાર=બેપરવા, ગરજ વગરનો
રોગ=દરદ
કુસ=કેસ
ગોરીઆં=બટન
બરાબર=રીતસર
જાતે=પોતે

સાર.

કપડાં સ્વચ્છ પહેરવાં ને તે બરાબર પહેરવાં એટલુંજ નહિ પણ દરેક ચીજ સ્વચ્છ રાખવી.

પાઠ ૩૩ મો.

બ્રાહ્મણ=હિંદુની ઉંચી જાત
ભાઇબંધી=દોસ્તી
ભણેલા=શિખેલા
ગણેલા=અનુભવ મેળવેલા
સારો=લાયક
ધંધો રોજગાર=વેપાર વણજ
જડતો=સુઝતો; માલમ પડતો
દેશાવર=પરદેશ
દોરીને=હાંકીને
સ્ત્રી=બૈરી
ખાતરી=ભરોસો
પગલાં=પગના તળીઆં નો આકાર
ઢંકાએલાં=દબાયલાં
બાજુપર=પાસાપર
અંગુઠીઆ=પગને અંગુઠે પહેરવાનું રૂપાનું ઘરેણું
જોટવાં=પગના આંગળાએ ઘાલવાની જોડેલી વીંટી
નિશાની=એધાણી
વહેળો=નાની નદી
શેલે=શીલા; પત્થર
ધોબી=લુગડાં ધોવાનો ધંધો કરનાર
ધોબણ=ધોબીની બાયડી
રાજમારગ=મોટો રસ્તો; ધોરી રસ્તો
ઢુંકડું=પાસે; નજીક

છેકનજીક=ઘણુંજ પાસે
વસ્યા=રહ્યા
ખંતીલા=કાળજીવાળા
પુષ્કળ=ઘણા
પૈસા=દોલત; પુંજી
મેળવ્યા=પેદા કીધા

સાર.

બરાબર ધારીને અવ-લોકન કરવું અને તેપર વિચાર કરવો.

પાઠ ૩૪ મો.

કવિતાના અર્થ.

મહિમા=મોટાઇ
જગપતિ=પરમેશ્વર; જગતનો ધણી
જગ=દુનીઆ
રચી=બનાવી
રચના=બનાવટ; ગોઠવણ
રૂડી=સારી
અપાર=ઘણીજ
પ્રાણીઓ=જીવો
સંસાર=આલોક
નવરંગી=તરેહ તરેહના રંગનાં
ગાન=ગાયન
શોભતાં=દીપતાં
પાંખ=પક્ષીને ઉડવાનું સાધન
તરૂપાન=ઝાડનાં પાંતરાં
પા'ડ=પહાડ
કરાડ=કરાડા; ગુફા
સિંધુ=દરીઓ; સમુદ્ર
સરિતા=નદી
ઘાટ=પહાડ ઉપર ચઢવા ઉતરવાનો રસ્તો
રળિઆમણી=શોભિતી
વાટ=રસ્તો
શીતળ=ઠંડો
ઠંડક=ટાઢક
સાર=સારી
સૂર્ય=સુરજ
તાપ=ગરમી; તડકો
વરસાદ=મેહ
ઝુલતાં=લટકતાં
મધુર=કાનને સારૂં લાગે એવું
નાદ=અવાજ; સાદ
કળા=તેજ; અજવાળું
આનંદ=ખુશાલી
તેજ=પ્રકાશ
દીસે=દેખાય
રંગ=શોભા
મેદાન=ખુલ્લી લાંબી પહોળી જગો
તરતાં=પાણી ઉપર રહેતાં
મહી=માં
પાન=પાંદડાં
આંખડી=આંખ
ચાવણું=ખાવાનું; ખોરાક
સાથ=સાથે
કળા=હિકમત; જુક્તિ; ડહાપણ
કળી શકાય નહિ=સમજી શકાય નહિ
સરજી=પેદા કરી
સરજનાર=પેદા કરનાર; પરમેશ્વર

સાર.

પરમેશ્વરે આપણા સુખને માટે ઘણી ઘણી વસ્તુઓ પેદા કરી છે માટે તેનો ઉપકાર માનવો. (મતલબ કે ભકિત કરવી)

પાઠ ૩૫ મો.

કવિતાના અર્થ.

વિશાળ=મોટાં ડાળાં પાંખડાં ખૂબ ફેલા-

એલાં હોય એવો
છજેલ=છવાઇ રહેલી; ઢંકાઇ રહેલી
તંબુ=કપડાંનું ઉભું કરેલું ઘર
તાણેલ=ખેંચેલ
તાડ=સૌથી ઉંચું ઝાડ
કેળ=કેળાંનું ઝાડ
વાવટા=તોરણ
પલ્લવ=પાંદડાં
વનસ્પતિ=ઝાડ, છોડ, વેલા વગેરે
ધરી=રાખી
સ્હોય=શોભે
કોયલ=કાળા રંગનું મધુર રાગનું પક્ષી
કલોલ=મજા; ખુશાલી
તીતર=ઝીણા રાગનું પક્ષી
વિશેષ=વધારે
બેશ=સરસ; સારી રીતે
કેસુડો=પીળાને મળતો કેસુડાંનાં ફૂલનો રંગ
ઘોળીને=પાણી જેવો કરી હલાવીને
ઉડે=ફરફર થાય
ફુવારા=કારંજ; પાણી ઉંચું ઉડાડવા માટે બનાવેલો ઘાટ
ગુંજાર=ગુંગું, ભમરાનું બોલવું
નવરંગ=તરેહ તરેહના
અપાર=ઘણાજ
મોર=આંબાનાં ફૂલ
કોર=બાજુ
ખીલી=ફેલાઇ
ચાંદની=ચંદ્રનું અજવાળું
નીર=પાણી

સાર.

વસંત રૂતુ માણસ જાતના સુખને આપનારી છે. એ રૂતુમાં ફુવારા, તરેહ તરેહના રંગનાં લુગડાંઓ માણસોને ગમે છે.

પાઠ ૩૬ મો.

ટેકરા=નાના ડુંગરા
હાર=ઓળ
કસરતશાળા=કસરત કરવાનું ઠેકાણું
સામસામી=એક બીજાથી ઉલટી
ઓળો=પડછાયો
પીઠ=વાંસો
પશ્ચિમ=આથમણી દિશા; સાંજે સુરજ જે દિશા તરફ છુપાઇ જતો જણાય છે તે દિશા
ઉત્તરદિશા=પૂર્વ દિશા તરફ મોં કરીને ઉભા રહેતાં જેણી તરફ ડાબો હાથ આવે તે ઉત્તર દિશા ને જમણો હાથ આવે તે દક્ષિણ દિશા. ઉત્તર દિશામાં આકાશમાં જે તારો કોઇપણ રાત્રે ન ફરતાં એકની એકજ જગ્યાએ ઝીણો ઉગતો દેખાય છે તે તારાને ધ્રુવનો તારો કહેછે.

પાઠ ૩૭ મો.

બેસતું વરસ=કારતકસુદ ૧
દાંડી=પંખાની હાથમાં પકડવાની લાકડી
માપ=ભરતર
સ્લેટ=પત્થર પાટી
સમજાવ=સમજણ પાડ
મથાળે=ટોચે
ફુટ=બાર ઇંચ; અડધો ગજ

લંબાઇ=લાંબાપણું
પહોળાઈ=પહોળાપણું
ઈંચ=તસુ; સવાકા જે-
ટલી જગા
ભુસી=છેકી
મધ્યમાં=વચમાં
પગથીઉં=નાની ઓશરી
થોર=થુવેરીઆ
કરા=ભીંત
લંબચોરસ=લાંબો ચો-
રસ આકાર
ગેલેરી=ચઢતી ઉતરતી
લાકડાં જડેલી એવી
જે બેઠક તે

સાર.

છોકરાંને નિશાળનો ન-
કશો કેમ શીખવવો તે
રીત બતાવી છે માટે
તે પ્રમાણે શીખવવો.

પાઠ ૩૮ મો.

મોટા=ધોરી; શરિયામ
આગગાડી=વરાળથી
ચાલતી ગાડી
નિશાન=એંધાણ
કોરવી=કઢાવી
ડગલાં=પગલાં
અડીને=અડકીને
ઓળંગી જાય છે=વચ્ચે
નો ભાગ વટાવી જા-
ય છે
સમજ=સમજણ
ખેતર=અનાજ, ઘાસ પાકે
છે તે જગા
ગોચર=ગાયોને ચરવાની
જમીન

સાર.

ગામનો નકશો કાઢતાં
શિખવવાની રીત બ-
તાવી છે.

પાઠ ૩૯ મો.

વગડામાં=ઉજ્જડ જગામાં
પોપડો=ઢોરોને ચરવાની
જગા; ચરો; બીડ
આંબાવાડી=આંબાનીવાડી;
ફરદોસ
નીચાણમાં=ઢળતી જગામાં
ઉતરી=ઓળંગી
ઢાળ=ઢોળાવ
દહેરૂં=દેવળ
કાંઠા=કિનારો
ભાઠું=કાંઠાપરની રેતાળ
જગો
વહેણ=પ્રવાહ
ચાબાક=ચંચળ
પાર=કાંઠો; કિનારો
પાળ=કોરણ
ડાંગર=ભાત
કયારડા=ભાત પકવવાના
ખાડા
મસ=ઘણું
ઇશાન=ઉત્તર અને પૂર્વ
દિશા વચ્ચેનો ખૂણો
નજરે પડયા=દેખાયા
સુગમ=સહેલું

સાર.

આ પાઠ અવલોકન
વિષેનો છે.

પાઠ ૪૦ મો.

વાળુ=રાતનું જમવાનું
મોસાળ=મામાનું ઘર
ગમ્યું=ગોઠયું; ઠીક પડયું
ચોરો=સરકારી ઉતારાનું
મકાન
મુખી=પટેલ; ગામનો
મુખ્ય માણસ
ગંધ=ખરાબ વાસ
બંદોબસ્ત=ગોઠવણ
હવાલદારી=પટેલના તા-
બાનો ૪, ૫ રૂપીઆના
પગારનો સિપાઈ
ઢેડ=હેડો

મામલતદાર=તાલુકાનો ઉપરી અમલદાર; પટેલ તલાટીનો ઉપરી

બરણું=પટેલ. તલાટીએ ખેડુતો પાસેથી સરકારી માગતા રૂપીઆ લઇ એકઠા કર્યા હોય તેને બરણું કહે છે.

રાવણીઓ=પટેલ તલાટીના તાબામાં દરેક ગામે ઢેડ કે દુબળા જેવા હલકા ૪, ૫ નોકરો હોય છે તે; વરતણીઓ

તાલુકે=મુખ્ય કચેરીએ

સરકારી=સરકારનું

પહોંચતો=આપતો

હુંડી=રૂપીયા મળવાનો કાગળ (મનીઓરડર)

માસ્તર સાહેબે=પોષ્ટ માસ્તરે

ટપાલી=ટપાલવાળો

ગેરહાજર=બેર રહેલો; હાજર નહિ તે

માંદો=સીક; બિમાર

દાકતર=અંગરેજી દવા જાણનાર વૈદ

સાર.

ગામના અધિકારીને શી સત્તા છે તથા દાકતર, સ્કુલ માસ્તર, પોષ્ટ માસ્તરના શું કામો છે તે સમજાવવા.

પાઠ ૪૧ મો.

સોનેરી=સોનાના રંગ જેવો; પીળો

પથરાઇ=ફેલાઇ

કોરો=બાજુએ

અંગારા=સળગતા કોયલા

ધગધગતા=ઘણાજ ઉના

ઝળકતો=ઝળકતો

દાતણપાણી=દાંત સાફ કરવા તથા મોઢું ધોવું તે

ધંધો=રોજગાર; વેપાર

વળગે=બાઝે; લાગે

ખેડુત=ખેતીનું કામ કરનાર

હળ=જમીન ખેડવાનું ઓજાર

દુકાનદાર=વેપારી; દુકાન વાળો

ઝાડીને=ઝપટીને

ગોઠવે છે=મૂકે છે

શોધવા=ખોળવા

ખોરાક=ખાવાની ચીજ

તાજી=તરતની

મધમાખો=મધ બનાવનારી માખો

ચૂસે=ચૂસીલે

ઠંડો=શીતળ

લહેર=સપાટા

જન=માણસ

નમતો=આથમતો

ધીંગાટ=અવાજ

નરમ=ઓછું; કમી

પાઠ ૪૨ મો.

વાતો=ફુંકાતો

જોરથી=વેગથી; ઝડપથી

ઠરી જાય છે=થંડી પડી જાય છે

ટિકીટ=આગગાડીમાં બેસવાની ચિઠ્ઠી

ગુંગળાઇ=મુંઝાઇ; અકળાઇ

પ્રાણી=જીવ

ઝપાટો=સપાટો

તોફાન=પવનનું બહુ જોરથી વાવું

ઉથલી=ગબડી; ફેરવાઇ

મૂળમાંથી=જડમાંથી

ભરવાડ=ઘેટાં, બકરાં ચરાવનાર
આમ=આહે
છેટેના=દૂરના; આઘેના
ઘસડી=ખેંચી
ધાન્ય=અનાજ
વહાણો=મોટી હોડીઓ
ફેલાય છે=પથરાયછે
અકળામણ=ગભરામણ
ખપનો=કામનો
ખદખામાં=વરાળના જથા

સાર.

હવા, પ્રાણીઓને તેમજ વનસ્પતિને ઘણીજ જરૂરની છે જો એ ન હોય તો પ્રાણીઓ તથા વનસ્પતિ જીવે નહિ. હવા એટલી બધી ઉપયોગી છે તેથી પરમેશ્વરે દરેક ઠેકાણે ભરી મૂકી છે માટે ઇશ્વરનો પાડ માનવો.

પાઠ ૪૩ મો.

ચાક=સફેદો
ઓાઢું=થોડું
કકડા=ટુકડા
દુઃખ=વીટ મણ્યુ
ચુરે=ભુકો
રેડી=નાંખી
ડુબાડે=દબોવી
પાટીયું=બોર્ડ
કણ=રજકણ
છુટાં=નોખાં; જુદા
ચોંટી=વળગી
અક્ષરો=હરફો; દસ્કતો
સેકાઉધ્યું=ગરમે થાઉધ્યું
પીગળતો=રસથતો
નિર્દય=દયા વગરનો
કઠણ=સખત
ગાંગડો=ગઠ્ઠો
ઝાંખો=મેલા રંગનો
કોલ=કેલ: છો ચુનાનો લોદો
કહાણી=કહેતી; કહેવત
જન્મ=ઉત્પત્તિ; પેદાસ
દરીઓ=સાગર: સમુદ્ર
તળીઉં=નીચેનો ભાગ
જંતુ=ઝીણાં જીવડાં
વેહ=છિદ્રો; કાણાં
આઘો=દૂર
થર=પડ
ચાંગવો=ખોદવાનું ઓજાર
હકીકત=બ્યાન; વાત

સાર.

ચાક કંઈ બોલતો નથી આ વાત જોડી કાઢેલીછે, પણ એથી ચાક ક્યાં ઉત્પન્ન થાય છે, પછી ક્યાં જાય છે, શું કામમાં આવે છે એ સઘળી વાત સમજાય છે. ચાક મૂળ દરીઆના નીચાણ ભાગમાં ઝીણાં જીવડાંના રહેવાના ઘરરૂપ હતો. જીવડાં મરી જવાથી તેવાં રહેવાનાં ઘર એટલે કોડી, શંખલા વગેરે ધોળી વસ્તુઓ દરીઆ તળે એકઠી થએલી હતી. દરીઆનું પાણી કોઇ કાળે ઉંચે આવવાથી એવાં ધોળાં પદાર્થનાં પડ ખોદતાં ચાક બહાર નીકળ્યો ચાકને ભઠ્ઠીમાં પકવતાં ચુનો (છો) થયો.

પાઠ ૪૪ મો.

પિત્તળ=પીળા રંગની ધાતુ
કંસારાં=તાંબા પિત્તળનાં વાસણ બનાવનાર તથા વેચનાર
નોકર=ચાકર
ટીપે છે=ઘડે છે
પતરાં=ધાતુને ટીપીને અથવા રસ કરીને લાંબા ચોડા બનાવે છે તે
ગાળીને=રસ કરીને
કાતર=કાપવાનું ઓજાર
ચંબુ=શિરોઈ
નાળચાં=નળી
કથરોટ=બહુજ મોટી થાળી
બેડાં=ગાગરને ઘડા
બાઝેલો=વળગેલો
ખાટી=ખટાશવાળી
ઝેરી=ઝેરવાળો
પુષ્કળ=ઘણુંજ
જડે છે=મળે છે
સિક્કા=ચલણી નાણું
ટંકશાળ=સિક્કા પાડવાની જગા

પાઠ ૪૫ મો.

ખાણ=જમીનમાં ધાતુ વગેરે કાઢવા માટે ખોદેલો ખાડો
ઇનામ=ખુશી થઇ આપવું તે
મેળવણી=ભેગ
તપાવે છે=ગરમ કરે છે
ઓગળીને=રસ થઇને
મજાગરાં=બડવાં; નરમાદાના ચાપડા
કડાં=જાડી ગોળ કડી
ઝાંખા=ફીકા
લોટા=કળશીઆ
તાસકો=ઢાંકણાં
પવાલી=લાંબું પીપ
શિરોઇ=સાંકડા મોંઢાનું વાસણ; ચંબુ
ચઢાવી=દેવડાવી
કાટ=કીટ
કટાય=કાટ ચડે
કલાઇ—ઝાંખા સફેદ રંગની ધાતુ
માંજેલા=ઘસીને સાફ કરેલાં
સરતું=સોંઘું

સાર.

પિત્તળ, તાંબું અને જસત મેળવીને બનાવે છે. તેનાં તાળાં, મજાગરાં, કડાં, સાંકળો, તપેલાં, થાળીઓ, લોટા, લોટીઓ, વાડકા, તાસકો, બરણી, પવાલી, શિરોઇ, રમકડાં, વગેરે સામાન બનેછે.

પાઠ ૪૬ મો.

ઘાસનું બજાર=ઘાસની પીઠ
જાત=તરેહ
ચરો=પોપડા; ઘાસ ઉગવાની જગા; બીડ
કુંમળું=નરમ
છાવામાં=ઢાંકવામાં
વણીને=વળદઇને
મૂળીઆં=મૂળ
ધાર=અણી
દાભ=દરભ
ઝીંઝવો=એક જાતનું ઘાસ
ચરાઉ=ચરનારા
ગંજી=ઘાસના ઢગલા
ગડી=ગાંઠ

સુગંધી=સારી વાસ
માથ=સુગંધીદાર ઘાસ
ખુજળી=ખજવાળ આ-
વી ફોલ્લો થાય તે
ધુપેલ=માથામાં ઘાલવા-
નું તેલ
અત્તર=સુગંધીદાર વસ્તુનું
સત્વ
દર્ભ=એક જાતનું ઘા-
સ; ધરો
જડ=મૂળ
ફરીફરીને=વારેવારે
ઉપલાણે=ઉપરને પાસે
વાટ=રસ્તો
ચમરી=છોડ ઉપરની
પાંખડી
સુંવાળી=લીસી
વાસ=સોડમ
સુપડાં=ઝાટકવાને માટે
વાંસની ચીપ કે ઘા-
સનું બનાવેલું ઓજાર
ટોપલી=નાનો ટોપલો;
સુંડલી
સાદડી=ચટાઇ
પડા=ઝુડી
કુટીને=ખુંદીને
મૂંજ=સરકટની પાંદડી
ને પલાળી કુટેલી તે
ખાટલા=ઢોળીઆ

સાર.

કેટલી જાતનાં ઘાસ છાપરા છાવામાં તથા તેની દોરીવણી ખાટ-લા ભરવાના કામમાં આવેછે. દાભના મૂળ ભોંયમાં ઘણાં ઉંડાં જાય છે. ઝીંઝવો ચ-રનારા જાનવરોને બહુ ભાવેછે, મોથ તળા-વની પાળપર થાય છે એનાં મૂળીઆંની ગાં-ઠો હોય છે, તેમાંથી સુગંધ આવે છે. મોથ ખુજલીપર ચોપડવાના તથા ધુપેલમાં નાંખ-વાના કામમાં આવેછે એમાંથી અત્તર પણ નીકળેછે. દરોની જડ જમીનમંથી કાઢી નાં-ખીએ તોપણ ફરીથી ઉગી નીકળે છે. સર-કટ જાનવરો ખાતાં નથી, તે સાદડીઓ, સુપડાં, ટોપલી બના-વવાના કામમાં આવે છે. સરકટની પાંદડીને કુટીને પલાળે છે તેને મૂંજ કહે છે. મૂંજની દોરી ખાટલા ભરવાના કામમાં આવે છે.

પાઠ ૪૭ મો.

વાવવાં=રોપવાં
સાડાં=સોટા
પરાળ=ભાતનું ઘાસ
ગાંઠ=ગડી
સળંગ=આખી
પેર=પેરીઉં
ગુચ્છો=ગુંચળું; જથો
નજર કરો=ધ્યાન આપો
બી=બીયાં
ખાતર=ઘાસ, છાણ વ-
ગેરે કોહી ગએલો ક-
ચરો
પૂરી=નાંખીને
ભીલ=વગડામાં રહેનાર
જાત
નાગલી=બાવટો
સામો=એક જાતના ઘા.

સનું બી
થેક=ચીઢા કે ડુંગળાના મૂળીની ગાંઠો
ઢેબરાં=મીઠું, મરચું નાંખી કરેલા રોટલા
ખસલી=એક જાતનું ઘાસ
કડબ=જુવારનો સૂકો સાંઠો
રાતડીઆ=રાતીજુવાર
બીડ=ઘાસ ઉગવાની જમીન; ચરો

સાર.

અનાજ એક જાતનું ઘાસ છે એ માણસ ખાય છે ને બાકીના ભાગ ઢોર ખાય છે.

પાઠ ૪૮ મો.

ખેડુત=ખેતી કરનાર
સખત=બહુ; કપરી
મજુરી=મહેનત
હળ=જમીન ખેડવાનું ઓજાર
વળગું છું=લાગું છું; શરૂ કરૂં છું
માંડી=શરૂ કરી
બપોર=મધ્યાન
એક સામટું=સાથે લાગુ
ભાથું=ખાવાનું
અથાણું=આથણું
ભાણ=સુરજ
દાણો=ગુવાર, અડદ વગેરે
કોઢ=ઢોર બાંધવાની જગો
નીરૂંછું=નાંખું છું
છાશ=દહીંને વલોવી બનાવે છે તે
કૌવત=જોર
ઊંઘ=નિદ્રા
ચવડું=હળના નીચેના ભાગમાં કોશની સાથે અણીઆળું લાકડું હોય છે તે
બાળસુ=સુરત
સેડ=હળમાંની વચમાંનો લાંબો સોટો
ચાસ=ખેતરમાં હળે કરી પાડેલા આડા ઉભા લીસોટા
હળપુણી=હળમાં લોઢાની કોશ હોય છે તે
ધુસરી=બળદની ખાંધપર રહે છે તે લાકડું; ધોસરી
છડો=હળને છેડે પકડવાને ખીલી જવું હોય છે તે

કવિતાના અર્થ.

તાત=બાપ
નીપજાવે=પકવે
અન્ન=અનાજ
ધરે=પહેરે
વસ્ત્ર=લુગડાં
ભાવે=હોંસથી
સહે=ખમે; વેઠે
બહુ=જબરો
ઉત્તમ=સારી
પાર=પારકો
ઉપકારી=આભારી
દીએ=આપે
શીખ=શિખામણ
ખંત=કાળજી

સાર.

ખેડુત મહેનત કરે છે તેથી તેનું શરીર સારૂં રહે છે અને તેનું ગુજરાન પણ ચાલે છે.

પાઠ ૪૯ મો.

ડાંગર=ભાત
ખળ=કારણ

લીલાછમ=ઘણાજ લીલા
ઝપાટો=રાપાટો
ધરુ=કુમળા છોડ
છુટું છુટું=નોખું નોખું
ઝીલવો=ખમવો
ખળી=કણુસલાંમાંથી અનાજ જુદું પાડવાનું ઠેકાણું
ભરડીને=ભચરડીને;
છોડાં=ફોતરાં: છોતરાં

સાર.

ડાંગરને પાણી ઘણું જોઇએ છીએ.

પાઠ ૫૦ મો.

કોલું=શેરડીનો રસ કાઢવાનો સાંચો
ખડછા=પાતરાં, ચમરી
રસ=કસ
સંબંધી=વિષે: બાબત
પેર=ગંદેરી
વેંત=બિલસ
આંખ=ફળી
પીત=વાવેતર
તરકારી=શાક
માસ=મહીના
ઝુંડ=જુંડ
શિયાળવાં=શિયાળ
નુકસાન=હાણુ; ખરાબી
સંભાળ=તપાસ
પાકટ=પાકી
પીલેછે=કચડે છે
તાવડો=મોટોપેણો
ઉકાળેછે=ગરમ કરે છે
છારી=પડ
ઘટ=જાડો
ટાઢો=ઠંડો

સાર.

શેરડીનો ગોળ ખાંડ અને સાકર બને છે.

પાઠ ૫૧ મો.

રસોઇ=રાંધવાનું કામ
ચડતા હતા=પાકતા હતા
તકરાર=વઢવાડ; રકઝક
વઢવા=લડવા
ધીમા=શાંત
ધ્યાન=ધ્યાન
ઉજળો=સફેદ
ઓળે=દ્યોવે
પચી જાઉં છું=પાચન થાઉંછું
ભાવ=હોંસ
સારાં=સાજાં
લોટ=આટો
કણુક=લોટમાં પાણી નાંખી લોંદા જેવું કરે છે તે
જોર=શક્તિ
નકામો=ફોકટ
હિસાબે=ગણતરીમાં
ઉપયોગી=જરૂરનાં
પૈસાદાર=તાલેવાન; પૈસાવાળા
જુવાર=જાર

સાર.

ઇશ્વરે દુનીઆમાં દરેક વસ્તુ ઉપયોગીજ બનાવી છે કોઇ પણ નકામી નથી.

પાઠ ૫૨ મો.

મધપુડો=મધમાખીએ બનાવેલો પુડો
લટકતો=ટીંગાતો
વાઘરી=શિકારી
કામળો=ઊનનું ઝુમકુ
ઓઢીને=લપેટીને
ધુણી=ધુમાડો
બગાડયું=નુકસાન કર્યું
ઘરબાર વગરનાં=રખડતાં
પારકો=પરાયો; બીજાનો

ચીજ=વસ્તુ
ઇચ્છા=મરજી
નર=પુરૂપ
છ ખુણાવાળાં=છ ખુણાના આકારના
ખાનાં=કાણાં
હુકમ=આજ્ઞા
પાળેછે=બજાવે છે
જન્મ=જીંદગાની
રક્ષણ=બચાવ
ડંખ=ચટકો
જંતુ=જીવડાં
પેસવા=દાખલ થવા
દયા=રહેમ

કવિતાના અર્થ.

હુનર=કસબ; કારીગરી
નિશાળ=ઠેકાણું
મનહર=મનને હરી લે એવો; મોહક; મોહ પમાડનાર
રચે=બનાવે
તત્કાળ=તરત
ચૂશી=શોષી
સરે=થાય
ગુણ=ફાયદો; લાભ
દીસે=દેખાય
તમામ=બધું
તજે=છોડી દે
ઉદ્યોગી=મહેનત
પંકાય=વખણાય

સાર.

દરેક માણસે હંમેશાં ઉદ્યોગ કરવો અને ચોકખાઇ રાખવી.

પાઠ ૫૩ મો.

શેખ=મુસલમાનની એક જાત
બતક=પાણી વાળી જગામાં રહેનારૂં પક્ષી
મરઘા=કુકડા
પીછાં=પીંછ
ચીકટ=ચીકાશ
ભિંજાતું=પલળતું
નબળી=કમજોર
જોડાએલાં=સંધાએલાં
દાઢ=એવડા દાંત
અણીદાર=તીણી; અણીવાળી
ઝડપથી=જલદીથી
ઉપાડી=ઉંચકી
ગળી જાય છે=ઉતારી દે છે
કુકડો=મરઘો
જાળવે=સાચવે; સંભાળે
ખડખડે=અવાજ થાય
ઢાંકી=છુપાવી
બીકણ=બીએ એવી
છેડવા=અડકવા
ધસીને દોડે છે=હુમલો કરે છે
માંજર=કલગી
દીપે છે=શોભે છે
ખોતરવાની=ખોદવાની
વાહણું વાય=સવાર થાય
રળગું છું=લાગું છું

સાર.

મરઘો સવારે, બપોરે ને સાંજે બોલે છે તેથી ચોમાસાના દિવસમાં વખત જણાય છે.

પાઠ ૫૪ મો.

બીતી=ડરતી
ફડફડ=ઉડાઉડ
કાબરી=કાબર ચીતરી
રૂ=કપાસમાંથી કપાસીઆ કાઢી લીધા પછી જે રહે છે તે
તણખલાં=તરણાં
માળો=પક્ષીનું ઘર
ખુણેખોચરે=ખુણામાં

હરેક ફેરે=હરેક વખતે
ભુરાં=આસમાની
ટપકાં=છાંટ
લગી=સુધી
રઝળીને=રખડીને
ફાયદો=ગુણ
વીણી વીણીને=શોધી શોધીને
ભો=બીક; ડર
લાગ=દાવ

પાઠ ૫૫ મો.

દેખાવ=શોભા
ગરદન=ડોચી
કેશવાળી=ઘોડાની ગરદનપરના વાળ
જાંઘ=સાથળ
નક્કર=સંગીન; ઘન
સપાટ=સરખી
લગામ=દોર
તીણા=ધારવાળા
ચપટા=બેઠેલા
ભુસું=થુલું
ચણા } કઠોળની જાત
મગ }
દાણા=અનાજ
મજલ=મુસાફરી
કાપે છે=કરે છે

પાણીદાર=જોરવાળી; તેજદાર (ઝડપથી દોરનાર)
નાળ=લોઢાના ગોળપાટા
અરબી=અરબસ્તનના
નીમકહલાલ=ખાય તેનું ભલું કરનાર; ધણીનું ભલું ચાહનાર
ધણી=માલિક
પ્રીતિ=હેત; પ્યાર
શરત=હોડ; હારજીત
ટટ્ટી=કામડાની વાડ
કુદાવે=ફલંગ મરાવે
પીઠ=વાંસો
જીન=ચામડાનું પલાણ
સવારી કરેછે=બેસી મુસાફરી કરે છે.
બરદાસ=સંભાળ

સાર.

જે પ્રાણીઓ આપણે પાળીએ તેમને કદીપણ દુઃખ આપવું નહિ તેમજ ગજા ઉપરાંત કામ કરાવવું નહિ.

પાઠ ૫૬ મો.

શેઠ=સાહુકાર
નાળબંધ=નાળ જડનાર

ખરી=જનાવરના પગના તળીઆનું હાડકું
ગધેડો=ખર
ફેર=તફાવત
ઝુમખો=જથો
ભોંખારે=હણહણે
ભુકવું=ગધેડાનું બોલવુ
વળા કરે છે=ઉંચકી જાય છે
અડીઅલ=અડી જાય એવું; જીદ્દી
ઠોઠ=અકલ વગરનો
નવાઈ=અચરતી
મહેનતુ=મહેનત કરે એવું
ધીરજવાળું=દુઃખ ખમનાર.
કહ્યાગરૂ=કહ્યા પ્રમાણે ચાલનાર
ટટ્ટુ=નાનો ઘોડો
ખચ્ચર=ગધેડીને ઘોડાના સંગમથી પેદા થએલો તે
વાળ=નિમાળા
ટુંકું=નાનું
ટુંગરા=નાના ટેકરા

સાર.

ઘોડા, ખચ્ચર, અને ગધેડાનો મુકાબલો. ત્રણેને બે આંખ, બે કાન ડોકું, મોં, માથું, પીઠ, પુંછડું અને ચાર પગ હોય છે. ત્રણેનું મોં લાંબુ હોય છે. ત્રણેના શરીરપર ટુંકા વાળ છે. પગને તળીએ ગોળ દાબડાં છે. ઘોડા અને ખચ્ચરની ડોકપર કેશવાળી હોય છે. ઘોડાને ખચ્ચરના પુછડાપર મોટા લાંબા વાળ આંખે પુછડે હોય છે. ખચ્ચરને ગધેડાના કાન લાંબાને મોટા હોય છે ગધેડા કરતાં ખચ્ચર મોટું, ને ખચ્ચર કરતાં ઘોડો મોટા હોયછે.

પાઠ ૫૭ મો.

ઓકળ ગાય=પરમેશ્વરની ગાય

તબુત=હેર

ધડ=[illegible]ઓથી પગ સુધીનો તમામ ભાગ

ડોકું=ધડની ઉપરનો ભાગ

ઉપલા=ઉપરના

મોઢું=મોં

તાળવું=મોંઢાની અંદરનો ઉપલો ભાગ

ભવાં=ભમર (આંખ ઉપરના કમાનદાર બાળ)

પોપચું=આંખનું ઢાંકણું

રજ=રજકણુ

ખાળે છે=અટકાવે છે

છેડો=નાકું

મૂળ=શરૂઆત

ગળું=બોચીની પછવાડેનો ભાગ

પાસે=બાજુએ

વચલે ગાળે=વચ્ચોવચ

કેડ=કમ્મર

વાંસો=પીઠ; બરડો

ઢીંચણુ=ઘુંટણુ

સાર.

શરીરના મુખ્ય બે ભાગ ડોકું ને ધડ છે. ડોકામાં માથું, (તેનો ઉપરનો ભાગ ખોપરી કહેવાય છે તે પર વાળ ઉગે છે) કપાળ, લમણું, કાન, આંખ, નાક, મોઢું (મોઢાની અંદર જીભ, દાંત અને તાળવું) ગાલ, ગળું, બોચી, દાઢી, હડપચી છે. ધડમાં બે હાથ, ખભા, બગલ, છાતી, પેટ, ડુંટી, પેઢુ, કેડ, વાંસો, બે પગ, જાંગ, ઢીંચણુ, નળો, પાટલી, તળીઉ, એડી, ઘુંટીછે.

પ ઠ ૫૮ મો.

આકાર=ઘાટ

ખબર=જાણુ

સ્વાદ=લહેજત

ફીકર=ચિંતા

ધબાકો=અવાજો

જ્ઞાન=સમજ

પાઠ ૫૯ મો.

રંગરેજ=રંગારો

છુટ્ટી=રજા

ઝાંખા=ફીકાં

મેળવીને=મેળવણી કરીને

સેલાં=દોપટ્ટા

સાલ્લો=બાયડીને પહેર-વાનું લુગડું
ગળીનો રંગ=કાળો રંગ
વત્તા=વધારે
ખુલતા=બહાર પડતા

પાઠ ૧૦ મો.

ઉઘાડો=નાગો; નવરસ્યો
ફાટી=ચીરાઇ

કાંતીને=તાર કાઢીને
વણે છે=બનાવે છે
દોશીવાણીઓ=કાપડીઓ
છીંટ=તરેહવાળું લુગડું
જંગલી=સમજણ વગરના
છાલ=છોડું
રંગદાર=રંગવાળા
ઢાંકણુ=કવર

રુવાંટી=ઝીણા વાળ
ગરજ સારેછે=કામ કરે છે
બીંગડાં=જાડાં પડ
જામદાની=ઝીણું બુટ્ટાદાર લુગડું
ખાસ્તો=સુતરાઉ કપડું
ખાદી=દોટી

કવિતાની સમજુતી.

કવિતા ૧ લી. **પાઠ ૨ જો.** **સવારની હકીકત.**

હે ! મારા વહાલા દીકરા તું ઉઠ, જંગલમાં પક્ષીઓ બોલે છે. (ટેક) રાત પુરી થઇ, ને સવાર પડી અને પૂર્વ દિશામાં અજવાળું થયું; તેથી જાત જાતનાં રંગ દેખાય છે, અને ઝાડનાં પાંદડાં હાલે છે. (૧) મરઘા કુકડે કુક અને કાગડા કાકા બોલે છે; રૂપાળા મેના, પોપટ અને મોર મીઠા બોલ બોલે છે. (૨) ચંદ્રમાનું અજવાળું ઝાંખું પડ્યું અને તારાનો પ્રકાશ જતો રહ્યો; ચોર લોકો અજવાળું થવાથી છુપાઇ જવાને માટે ગલીકુચી શોધે છે. (૩) ભક્ત લોકો આંખો મીચી પરમેશ્વરને જુએ છે, ગાનારાઓ ગાય છે; સુખી માણસો ઘણું દાન કરે છે, અને નિમાજ માટે સાહેબ અલ્લાનું નામ દે છે. (૪) સુરજ ઉગ્યો તેથી રાતનું અંધારું જતું રહ્યું. ભમરો ગુંગું અવાજ કરી રહ્યો છે, અને કમળના ફુલની પાંખડીઓ ઉઘડે છે. (૫) જેમ જેમ દહાડો ચડતો જાય છે, તેમ તેમ માણસો હોંસીલા થાય છે; ગગનમાં પક્ષીઓ ઉડે છે અને ટોળાં

રો ખાવાનું શોધે છે. (૬) ઝાડ, વેલા, ફળો અને ફૂલો ધીરે ધીરે ભૂલ વગર ખીલે છે; ઘણાં પક્ષીઓ એકઠાં થઇને તાજાં ફૂલો ખાવાને જાય છે. (૭) હે! ભાઈ તું ખુશી થઇને પરમેશ્વરનું નામ દઇને ઉઠ; અને ચિત્ત રાખીને પાઠ વાંચ એમ મા કહે છે. (૮)

કવિતા ૨ જી. પાઠ ૫ મો. સોબત તેવી અસર.

જેને જેવી સોબત તેવીજ અસર તેનામાં આવે છે; જેને જેવી સોબત તેવોજ પ્યાર તેનામાં આવે છે. જેને જેવી સોબત તેના જેવાંજ તે કામ કરશે; જેને જેવી સોબત તેવીજ જગાએ તે જઇને ઉભો રહેશે. સારી સોબતથી સારો થશે, અને ખરાબ સોબતથી ખરાબ થશે; સારા મહેતાજીની સોબતથી વિદ્યા ભણે (શીખે) અને નસીબવાન થાય.

કવિતા ૩ જી. પાઠ ૧૦ મો. વારંવાર કામ કરવા બાબત.

કરોળીઓ જાળ કરતાં જમીનપર પડી જાય છે, ત્યારે ગભરાય છે; અને આખે તારે ઉપર ચઢવાને માટે જાય છે. (૧) તેણે ઉપર ચઢવાને માટે મહેનત કરવા માંડી; પણ ફરીથી નીચે પડયો, અને કોઇ ઉપાય ફાવ્યો નહિ. (૨) એ રીતે (પડયો ને ચઢયો) એમ બે ત્રણ વખત વારંવાર મંડયો રહ્યો; તો પણ ફાવ્યો નહિ ત્યારે તે પાછો (ચઢવાને) તૈયાર થયો. (૩) હીંમત રાખીને ઉમંગથી છઠ્ઠીવાર મંડયો રહ્યો, અને શાંતિ રાખી તેથી તે નક્કી જાળામાં જઈ શકયો. (૪) જો વારંવાર કાળજી રાખીને, મહેનત કરી નહિ હોત તો વગર મોતે (પ્રાણીના) પગ નીચે ખુંદાઇને મરી જાત. (૫) જે માણસો એવીજ રીતે (ફરી ફરીને) મનમાં કાળજી રાખીને, આળસ છોડી દઇને મહેનત કરે; તો ઘણો ફાયદો થાય.

કવિતા ૪ થી. પાઠ ૧૫ મો. સંપીને રહેવા વિષે.

આપણે બંને જણ ભાઈ અને બેન મળી, સંપીને રમીએ તો મજા

પડે; પણ જો લડીએ રડીએ તો ઘણી દલગીરી થાય, આબરૂ ઓછી થાય ને લોકો ખોટું (નઠારૂં) બોલે. (૧) હે ! જોરાવર પરમેશ્વર બાપ તું અમને હંમેશાં સંપ આપ; (સંપી રહેવાની બુદ્ધિ આપ;) જેથી હમારા દહાડા સુખમાં જાય અને કોઈ દિવસ પણ જરા કંકાસ થાય નહિ. (૨) છોકરાં સંપીને રહેતાં હોય, ને કદીએ કોઈ લડે રડે નહિ; અને તેઓ સંપીને રમે, જમે ને ગીતો ગાય તો મા મનમાં ઘણી ખુશી થાય. (૩)

કવિતા ૫ મી. પાઠ ૨૫ મો. કુહાડી.

નાનો છોકરો બાપની કુહાડી લઇને; જોરાવર, ડાહ્યો મરદ હોય તેવો થયો; ને કંઇ પણ ચીજ જુએ, તે ઘા મારીને કાપે, એમ રમતો રમતો ગામને પાદરે તળાવ પર ગયો. (૧) ત્યાં (તળાવમાં) માછલાએ જરા પાણી હલાવ્યું, તેથી છોકરાએ પાણીની અંદર જોયું. તેથી છોકરો મનમાં બીધો અને કુહાડી પડી; તે વખતે તે જરા ઘાંટો પાડીને રડયો. (૨) હંમેશાં પાણીમાં તરતાં અને અંદર બેસી જતાં એવાં દયાળુ દેવી માતા અવાજ સાંભળીને આવ્યાં; દેવી બોલી કે આ રૂપાની કુહાડી લે, છોકરો કહેછે, કે માજી મારી કુહાડી એવી નથી. (૩) બીજી વાર સોનાની કુહાડી લાવીને બતાવી, ત્યારે છોકરો માથું હલાવીને (ના કહીને) કહે છે, કે એ મારી નહિ; મને તો મારી કુહાડી સારી (ઘણી) ગમે છે; માટે હો દયાળુ માજી તમે પાણીમાંથી મારી કુહાડી કાઢી આપો. (૪) દેવીએ તેની કુહાડી કાઢી આપી, અને છોકરા સાથે બોલ્યાં, (છોકરાને કહ્યું.) કે તને સુખ અને દોલત મળજો, અને પરમેશ્વર તારા પર દયા કરજો.(૫)

કવિતા ૬ ઠ્ઠી. પાઠ ૨૪ મો. પરમેશ્વરની મોટાઇ.

પરમેશ્વરે આ દુનીઆમાં ઘણી સારી ગોઠવણ કરી છે. તેણે આ દુ-

નીઆમાં નાના મોટા એમ ઘણી જાતના જીવો બનાવ્યા છે. (૧) તરેહ તરેહના રંગના ફૂલો ખીલી રહ્યાં છે, પક્ષીઓ ગાયન ગાયછે એટલે ટોકા કરેછે; ઝાડનાં પાંદડાં અને પક્ષીની પાંખો સારા રંગથી શોભી રહ્યાંછે. (૨) મોટા પહાડો, કરાડા, દરીઆ, નદી અને ઓવારા, (બે પહાડની વચ્ચેના રસ્તા) તથા જંગલ અને શહેરો બનાવીને આ જગતમાં ઘણી સુંદર રચના એટલે ગોઠવણ કરીછે. (૩) શિયાળામાં ટાઢો પવન વાયછે, તે સારી ઠંડક આપેછે, અને ઉનાળામાં નક્કી સુરજનો તાપ પડેછે. (૪) ચોમાસાના દિવસોમાં વરસાદ પડેછે, અને ઝાડ ઉપર ફળ લટકતાં જોવામાં આવેછે; અને મોરનો મીઠો અવાજ સંભળાયછે. (૫) અજવાળીઆમાં ચંદ્રમાનું અજવાળું જીવને ખુશાલી આપેછે, અને અંધારીઆમાં તારાના પ્રકાશનો રંગ સારો દેખાયછે. (૬) રમવાને અને મોજ ભોગવવાને માટે મોટાં મેદાન બનાવ્યાંછે; પાણીમાં વેલા અને વળી તેનાં પાંદડાં કેવાં તરતાં દેખાયછે ! (૭) પરમેશ્વરે જોવાને આંખ, સાંભળવાને કાન, બોલવાને જીભ વીગેરે આપ્યું એ સારૂં કર્યું. (૮) પરમેશ્વરે દાંત આપ્યા અને વળી તેની સાથે ખોરાક આપીને આપણા પર ઘણો ઉપકાર કર્યોછે; પેદા કરનારે એટલે પરમેશ્વરે જે જુક્તિ બનાવી છે તે સમજી શકાય એવી નથી. (૯)

કવિતા ૭ મી. પાઠ ૩૫. પાનખરરૂતુ.

વડના મોટા ઝાડપર વેલા છવાઇ રહેલા હોય, તે દેખાવ કોઇએ રહેવાને તંબુ ઉભો કર્યો હોય તેવો દેખાય છે; તંબુના ઉપર ધજા ફરકતી હોય તેની માફક કેળ, નાળિએરી અને તાડનાં ઝાડ દેખાય છે. (૧) ઝાડનાં પાકાં થઇ ગએલાં પીળાં રંગનાં પાંદડાં હોય, તે ખરીને જમીનપર પડે છે; અને વનસ્પતિને શરીરે નવાં પાંદડાં આવે છે, તેથી તે સારી દેખાય છે. (મતલબ કે વસંતરૂતુમાં જુનાં

પાંદડાં પાકાં થવાથી ખરી પડે છે, અને તેને બદલે નવાં પાંદડાં ફુટી નીકળે છે.) (૨) કોયલ મીઠા બોલ બોલે છે, અને મેના, પોપટ, ખુશાલીનાં બોલ બોલે છે; તીતર, કબૂતર વગેરે બીજાં પક્ષીઓ સારા રાગથી ગાય છે, અને સારી રીતે નાચે છે. (૩) કેસુડાનાં ફૂલનો રંગ ઘોળીને, (બનાવીને હલાવીને) લોકો હોળી રમે છે; એટલે રંગની એક બીજાપર પીચકારી મારે છે; બાગમાં ફુવારા ઉડાડે છે અને ચોક, બજારોમાં રંગનું પાણી છાંટે છે. (૪) ભમરાઓ ગું ગું અવાજ કરે છે, અને ઝાડો પર ઘણા નવા નવા રંગ દેખાય છે; આંબાપર મોર શોભી રહે છે, અને ચારે બાજુએ ચંદ્રનું અજવાળું ખીલી નીકળે છે. (૫) માણસો લહેજતથી શિખંડ ખાય છે, અને ઠંડું પાણી પીએ છે; પશ્ચિમ અને દક્ષિણના પવનથી શરીરે સુખ થાય છે. કારણ કે પશ્ચિમ અને દક્ષિણમાં દરીઆ હોવાથી ઠંડો પવન આવે છે. (૬)

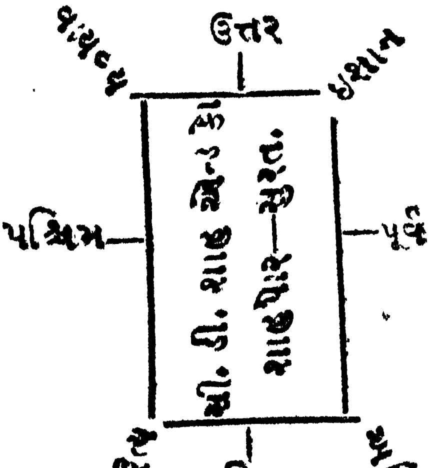
કવિતા ૮ મી. પાઠ ૪૮ મો. ખેડુત વિષે.

અરે ! ખેડુત તું નક્કી જગતનો બાપ ગણાયછે; કારણ કે તું ખેતી કરે છે તેથી બધાંને ખોરાક મળે છે; આ આખી દુનીઆનું પોષણ કરનાર તુંજ જણાય છે. (૧) તું કપાસ, ફળ, ફૂલ, ઘાસ ને અનાજ પકવે છે; તેથી બધાં પ્રાણીઓ અનાજ ખાયછે, અને હોંસથી લુગડાં પહેરે છે. (૨) તું તડકો ને વરસાદ વેઠેછે, અને વળી બહુ મહેનત કરે છે; તેથી શરીરે તું જબરો રહે છે, અને હંમેશાં સંતોષી રહે છે. (૩) ખેતી નક્કી ઉત્તમ છે, અને વળી તે પારકાના પર ઉપકાર કરનારી છે; તું ઘણી કાળજીથી દુનીઆને સારી શિખામણ આપે છે. (૪)

કવિતા ૯ મી. **પાઠ પર મો.** **મધમાખ.**

હે! મધમાખી તું મહેનતું છે, અને વળી કારીગરીની નિશાળ છે; તું મોહ પમાડે એવો મધપુડો બનાવે છે, અને તરતજ તેમાં રસ મૂકે છે. (૧) મીઠું મધ ચૂશી લઇને તું મીણુ બનાવે છે; તેથી ઘણાં કામ થાય છે, અને તે (મધ ને મીણુ) ઘણો ફાયદો કરે છે. (૨) તું નાનું સરખું જીવડું છે, પણ મોટું (ઉપયોગી) કામ કરે છે; તું ડાહી અને ચોકખી દેખાય છે, અને તારામાં આળસ બીલકુલ નથી. (૩) કીડી, કરોળીઆ ને મંકોડા જે મહેનતુ જીવડાં કહેવાય છે; તેમાં પણ તુંજ વખણાય છે. (૪)

ભૂગોળની શરૂઆત.

દિશા. (પ્ર. ૧) દિશા કેટલી છે? ઉ. ચાર. (સ. ૨) દિશાનાં નામ દો. ઉ. ઉત્તર, દક્ષિણ, પૂર્વ, પશ્ચિમ. (પ્ર. ૩) દિશા શા ઉપરથી

જાણી શકશો ? ઉ. સુરજ ઉપરથી. (સ. ૪) સુરજપરથી દિશા ઓળખવાની રીત *બોલો. ઉ. જે દિશામાં સુરજ ઉગે તે પૂર્વ; આથમે તે પશ્ચિમ. સૂર્ય સામું ઉભા રહેવાથી ડાબા હાથ તરફ ઉત્તર ને જમણા હાથ તરફ દક્ષિણ. (સ. ૫) સુરજ બીલકુલ ન દેખાય તો શા વડે દિશા પારખશો ? ઉ. ધ્રુવના તારા ઉપરથી. (સ. ૬) ધ્રુવના તારા ઉપરથી દિશા જાણવાની રીત બોલો. ઉ. ધ્રુવનો તારો હંમેશાં ઉત્તર દિશામાં હોય છે માટે એ તારા તરફની ઉત્તર, તેની સામેની દક્ષિણ; જમણા હાથપર પૂર્વ ને ડાબા હાથપર પશ્ચિમ. (સ. ૭) જે ધ્રુવના તારાને નહિ ઓળખતા હોય તો તેને માટે બીજું સાધન છે ? ઉ. હોકાયંત્ર. (સ. ૮) હોકાયંત્રપરથી કઇ દિશા જાણી શકાય ? ઉ. ઉત્તર દિશા. (એની સોય હંમેશાં ઉત્તર દિશાપર રહેછે.) (સ. ૯) દિશા જાણવાથી શું ફાયદો ? ઉ. ફલાણી જગાપરથી ફલાણી જગા કઇ દિશાએ અથવા અમુક સ્થળથી અમુક સ્થળ કઇ દિશામાં આવે તે માલમ પડે છે. (સ. ૧૦) નકશાની દિશા શી રીતે જાણવી ? ઉ. નકશા સામું મોં કરી ઉભા રહીએ તો માથા તરફની ઉત્તર, પગ તરફની દક્ષિણ, જમણા હાથ તરફની પૂર્વ અને ડાબા હાથ તરફની પશ્ચિમ. (ચિત્રમાં નકશાની દિશા બતાવી છે.)

ખૂણા. (પ્ર. ૧) ખૂણા કેટલા છે? ઉ. ચાર. (પ્ર. ૨) ખૂણાનાં નામ બોલો. ઉ. અગ્નિ, નૈરૃત્ય, વાયવ્ય, ઇશાન. (પ્ર. ૩) ખૂણા પારખવાની રીત બોલો. ઉ. પૂર્વ ને દક્ષિણ વચ્ચે અગ્નિ, દક્ષિણ ને પશ્ચિમ વચ્ચે નૈરૃત્ય, પશ્ચિમ ને ઉત્તર વચ્ચે વાયવ્ય અને ઉત્તર ને પૂર્વ વચ્ચે ઇશાન. (ખૂણાની સમજ આ ધોરણમાં પ્રથમ નહિ આપશો તો ચાલશે.)

નકશાનું ભાન. (પ્ર. ૧) નકશો એટલે શું? ઉ. ચિત્ર (આ

ઠેકાણે ગામ, દેશ, કે શહેરનો ચિત્રેલો નમુનો. (પ્ર. ૨) નમુનો એટલે શું? ઉ. આકાર, ઘાટ. (પ્ર. ૩) નિશાળના ઓરડાનો નકશો શી રીતે પાડશો? ઉ. પ્રથમ ઓરડાની દિશા લખવી, પછી ઓરડાની દિશાનું માપ લેવું ત્યારબાદ આટલા ફૂટે એક ઈંચ એ પ્રમાણે નિશાન મૂકવા તેજ કોષ્ટક પ્રમાણે બીજી દિશાનું માપ લઇ ત્યાં નિશાન મુકવા પછી લીટી દોરી લેવી વચ્ચે બારણાં બારી જે દિશામાં હોય તે દિશામાં ઝીણી "બમ્બે" લીટી દોરી બતાવવું. (આ મુજબ નિશાળનો પછી નિશાળથી ગામનો એમ અનુક્રમે પડાવતા શીખવવું.) (પ્ર. ૪) ગામનો કે બીજા સ્થળનો નકશો પાડતાં પહેલાં શું ધ્યાનમાં રાખવું ? ઉ. પ્રત્યક્ષ અવલોકન કરવું, માપ લેવું, તેની નોટ કરવી. (પ્ર. ૫) કિન્ડરગાર્ટન મુજબ માટીના આકારથી ગામનો નકશો શી રીતે બનાવશો ? ઉ. માટીની ઈંટાનો જથ્થો પાસે રાખી ગામની લંબાઇ પહોળાઇ પ્રમાણે ગોઠવવી ગામના મુખ્ય સ્થળો બતાવવાને વચ્ચે ચોરસ બંગલી, વાવ, તળાવ વગેરે આકાર ગોઠવવા. (પ્ર. ૬) નકશામાં લાલ રંગ શું બતાવે છે ? ઉ. બ્રિટિશ (અંગ્રેજી) સરકારની હદ. (પ્ર. ૭) પીળી હદ શું બતાવે છે ? ઉ. ખડીઆ મૂલક (અંગ્રેજ સરકારને ખંડણી ભરનારા દેશી રાજ્ય) (પ્ર. ૮) લીલી હદ શું બતાવે છે? ઉ. સ્વતંત્ર રાજ્યો. (પ્ર. ૯) રેલવેની સડક નકશામાં શી રીતે માલમ પડે છે ? ઉ. લીટી ઉપર પાસે પાસે કાપા પાડેલા છે તેથી. (પ્ર. ૧૦) પગ રસ્તાની સડક શી રીતે ઓળખાય ? ઉ. લાંબી કાપા વગરની જાડી લીટી દોરેલી હોય તેથી. (પ્ર. ૧૧) નદી શી રીતે ઓળખાય ? ઉ. લાંબી વાંકીચુંકી બેવડી લીટી હોય ને વચ્ચે વાદળી

રંગ હોય તેથી. (પ્ર. ૧૨) સરોવર શી રીતે ઓળખાય ? ઉ. કુંડાળા વચ્ચે વાદળી રંગ હોય તેથી. (પ્ર. ૧૩) બેટ શી રીતે ઓળખાય ? ઉ. ઝીણા ઝીણા ટપકાં સાથે મુકેલાં હોય તેથી. (પ્ર. ૧૪) પર્વત શી રીતે ઓળખાય ? ઉ. વાંકીચુંકી લીટી તે પર કાનખજુરા જેવા લીટા હોય તેથી. (પ્ર. ૧૫) સમુદ્ર શી રીતે ઓળખાય ? ઉ. ઘણોજ ભાગ વાદળી હોય તે પરથી.

(નકશામાં આંખને રંજન કરવાને સુંદર રંગો પૂરેલાં હોય છે પણ તે કોના રાજ્યો એ પ્રત્યક્ષ બતાવતા નથી મૂળ પૃથ્વીના નકશામાં ખુલ્લું બતાવેલું છે.)

મહેસુલીખાતું-(પ્ર. ૧) મહેસુલીખાતું શું કામ કરે છે ? ઉ. જમીનની મહેસુલ ઉઘરાવી તેનો હિસાબ રાખે છે. (પ્ર. ૨) ગામની મહેસુલ ઉઘરાવનારને શું કહે છે ? ઉ. તલાટી. (પ્ર. ૩) તલાટીને મદદ કરનાર કોણ હોય છે ? ઉ. મુખી. (પ્ર. ૪) તલાટી અને મુખીના ઉપરીને શું કહે છે ? મામલતદાર. (પ્ર. ૫) મામલતદાર માજીસ્ટ્રેટ ક્યારે કહેવાય ? ઉ. ઇનસાફનું કામ કરે ત્યારે. (પ્ર. ૬) મામલતદાર પર કોણ દેખરેખ રાખે છે ? ઉ. આસિસ્ટંટ કલેકટર અને ડેપ્યુટી કલેકટર. (પ્ર. ૭) આસિ. કલેકટર અને ડેપ્યુટી કલેકટરના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ કલેકટર. (પ્ર. ૮) કલેકટર શું કામ કરે છે ? ઉ. મહેસુલી, પોલિસ, મ્યુનિસિપલ, ઇસ્પિતાલ, બાંધકામ વગેરે ખાતાપર દેખરેખ રાખે છે. (પ્ર. ૯) કલેકટર ઇન્સાફનું કામ કરે ત્યારે એ કયો અધિકારી કહેવાય ? ઉ. ડિસ્ટ્રીકટ માજીસ્ટ્રેટ (પ્ર. ૧૦) કલેકટરને પોલિટિકલ એજંટ ક્યારે કહે છે ? ઉ. જ્યારે દેશી રાજ્યો સંબંધી કામકાજ

પર દેખરેખ રાખવાનું કામ કરે ત્યારે.

પોલિસખાતું—(પ્ર. ૧) પોલિસખાતું શું કામ કરે છે ? ઉ. લોકોના જાન માલનું રક્ષણ કરે છે. (પ્ર. ૨) ગામડામાં પોલિસ અધિકારી કોણ હોય છે ? ઉ. પોલિસ પટેલ. (મુખી) (પ્ર. ૩) તાલુકાના પોલિસના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ. ફોજદાર. (પ્ર. ૪) ફોજદાર ઉપર કોણુ દેખરેખ રાખે છે ? ઉ. ડિસ્ટ્રિકટ પોલિસ ઇન્સ્પેકટર. (પ્ર. ૫) ફોજદાર અને ડિસ્ટ્રિકટ પોલિસ ઇન્સ્પેકટરના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ. પોલિસ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ.

દિવાનીખાતું—(પ્ર. ૧) દિવાનીખાતું શું કામ કરે છે ? ઉ. લેણદેણનો ઇનસાફ કરે છે. (પ્ર. ૨) શહેરના રૂ. ૫૦૦) ની અંદરના લેણદેણના ઇન્સાફ કરનારી કઈ કોર્ટ છે અને તેના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ. સ્મોલ કાર્જ કોર્ટ અને તેના ઉપરીને સ્મોલ કાર્જ કોર્ટના જડજ સાહેબ કહે છે. (પ્ર. ૩) તાલુકામાં લેણદેણનો ઇન્સાફ કરવાને કઈ કોર્ટ છે ? અને તેના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ. સેકન્ડ કલાસ સબજજ કોર્ટ અને તેના ઉપરીને સબજજ (મુનસફ) સાહેબ કહે છે. (પ્ર. ૪) શહેરમાં સબજજ કોર્ટો કેટલી છે ? ઉ. ફર્સ્ટકલાસ અને સેકન્ડકલાસ. (પ્ર. ૫) જીલ્લામાં ઇન્સાફ કરનાર મુખ્ય અધિકારી કોણ છે ને તે શું કામ કરે છે ? ઉ. ડિસ્ટ્રિકટ જજ તેઓ લેણદેણ સંબંધી બારેદાવા ચુકવે છે તથા નીચલી કોર્ટની અપીલ સાંભળે છે તે ઉપરાંત ખુન, ધાડ, ચોરી, લુંટફાટ વગેરેની અપીલ સાંભળે છે ત્યારે એ સેસનજજ કહેવાય છે. (પ્ર. ૬) ડિસ્ટ્રિકટ જજના હાથ નીચે એ ખાતાના

કયા કયા અધિકારી છે ? ઉ. સ્માલકાજ જડજ ને સબજજ.

વૈદકખાતું (પ્ર. ૧) વૈદકખાતું શું કામ કરે છે ? ઉ. માંદા માણસની માવજત કરે છે તથા તેમને દવા વગેરે આપે છે. (પ્ર. ૨) મોટા તાલુકાઓમાં વૈદક અધિકારી કોણ હોય છે ? ઉ. હોસ્પિતાલ આસિસ્ટંટો. (પ્ર. ૩) હોસ્પિતાલ આસિસ્ટંટના હાથ નીચે કોણ હોય છે ? ઉ. કંપાઉન્ડર (દવા આપનાર) વગેરે. (પ્ર. ૪) હોસ્પિતાલ આસિસ્ટંટના ઉપરી કોણ અને તેઓ કયાં રહે છે ? ઉ. સિવિલ સર્જન. તેઓ જીલ્લાના મુખ્ય શહેરમાં રહે છે.

જાહેર બાંધકામ ખાતું—(પ્ર. ૧) જાહેર બાંધકામખાતું શું શું કામ કરે છે ? ઉ. સરકારી મકાનો, રસ્તા, પૂલો અને સડકો વગેરે બાંધે છે તેમજ સમરાવે છે. (પ્ર. ૨) એ ખાતા તરફથી તાલુકામાં કોણ હોય છે ? ઉ. ઓવરશિયર. (પ્ર. ૩) ઓવરશિયરના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ. એજ્યુકેટીવ ઈજનેર.

કેળવણી ખાતું—(પ્ર. ૧) આસિસ્ટંટ માસ્તરના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ. મહેતાજી. (પ્ર. ૨) નિશાળોની તપાસ રાખવા માટે જીલ્લામાં કોણ છે ? ઉ. ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઇન્સ્પેકટર (પ્ર. ૩) ડેપ્યુટી એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્પેકટરને મદદ કરનાર કોણ ? ઉ. આસિ. ડે૦ એ. ઇન્સ્પેકટરો અને તાલુકા માસ્તરો.

મ્યુનિસિપાલ ખાતું—(પ્ર. ૧) મ્યુનિસિપાલીટી શું શું કામ કરે છે ? ઉ. રસ્તા સાફ રાખવાનું, દિવાબત્તિ સળગાવવાનું, સડકોપર પાણી છાંટવાનું, લોકોની સુખાકારી સંભાળવાનું; શરૂઆતની કેળવણી આપવાનું વગેરે. (પ્ર. ૨) મ્યુનિસિપાલીટીનો ખરચ

શાથી નભે છે ? ઉ. જકાત, બાજર વેરો, ઘર વેરો, ગાડી વેરો, નળ વેરો વગેરેથી. (પ્ર. ૩) મ્યુનિસિપાલીટી કયા ગામમાં હોય અને કયા ગામમાં ન હોય ? ઉ. પાંચહજાર કરતાં વધારે વસ્તી હોય ત્યાં મ્યુનિસિપાલીટી હોય અને એથી ઓછી વસ્તી હોય ત્યાં ન હોય. (પ્ર. ૪) મ્યુનિસિપાલીટીનો કારભાર કોણ ચલાવે છે ? ઉ. સરકાર તરફથી નીમાયલા અને પ્રજા તરફથી ચુંટી કઢાયલા સભાસદો. (પ્ર. ૫) એ સભાસદો શા નામથી ઓળખાય છે ? ઉ. કમિસ્નર. (પ્ર. ૬) મ્યુનિસિપાલીટીમાં સૌથી ઉપરી કોણ અને તેને મદદ કરવાને કોણ કોણ હોય છે? ઉ. પ્રેસીડંટ અને તેને મદદ કરવાને સેક્રેટરી, આસિ૦ સેક્રેટરી, ઇન્સ્પેકર ને કારકુનો વગેરે.

લોકલફંડ ખાતું—(પ્ર. ૧) લોકલફંડ ખાતું શું શું કામ કરે છે ? ઉ. કુવા, તળાવ, રસ્તા વગેરે બંધાવવાનું તથા સ-મરાવવાનું તથા કેળવણી આપવાનું. (પ્ર. ૨) લોકલફંડ ખાતાનો ખરચ શી રીતે ચાલે છે ? ઉ. સરકાર જમીન ઉપર જે મહેસુલ લે છે તે ઉપર દરરૂપીએ એક આનો લોકલફંડનો વધારે લે છે તેમાંથી ચાલે છે. (પ્ર. ૩) લોકલફંડનો વહીવટ કરનાર મંડળને શું કહે છે? ઉ. લોકલબોર્ડ. (પ્ર. ૪) લોકલફંડનો હિસાબ રાખ-નાર અધિકારીને શું કહે છે ? ઉ. લોકલફંડ કલાર્ક.

પોષ્ટ ખાતું—(પ્ર. ૧) પોષ્ટ ખાતું શું કામ કરે છે ? કાગળો, બેંગીઓ, પારસલો તથા પૈસા એક ગામથી બીજે ગામ લઈ જવા લાવવાનું, તથા પૈસા સાચવી તેનું વ્યાજ આપવાનું કામ કરે છે. (પ્ર. ૨) પોષ્ટઓફીસના ઉપરીને શું કહે છે ? ઉ. પોષ્ટમાસ્તર.

(પ્ર. ૩) પોષ્ટમાસ્તરને મદદ કરનાર કોણ કોણ હોય છે ? ઉ. ડે-પ્યુટી પોષ્ટમાસ્તર, કારકુનો, સિપાઈ, ટપાલી વગેરે.

પરચુરણ—ઉપર સિવાય તારખાતું, જંગલ ખાતું, સરવૈખાતું, એગ્રિકલચર ખાતું, આબકારી ખાતું, કસ્ટમ ખાતું, નીમક ખાતું, શીતળા ખાતું, રજીસ્ટર ખાતું વગેરે ઘણાં ખાતાં છે.

સ્થાનિક પેદાશ—ગામમાં કે શહેરમાં કે જીલ્લામાં મુખ્ય પાક થતો હોય તે.

પરદેશ જતી ચીજો—(જે વસ્તુની નીપજ ઘણી થાય તે વસ્તુ પરદેશ જતી ચીજોમાં ગણવી.)

પરદેશથી આવતી ચીજો-(ગામ શહેર કે જીલ્લા પ્રમાણે લોખંડ કામ; કાપડ, ઇમારતી લાકડાં, વગેરે આવતી ચીજો ગણાવવી.

સામાન્ય ભૂગોળ.

સ્કુલના ફરનીચર ઉપરથી ઊંચાણ, નીચાણ, દિશા, માપ વગેરે પ્રશ્નો કરી પૂછવા, છાપરાંનો ઢાળ શા માટે કાઢયો ? તે ઉપરથી ગામનું વરસાદનું પાણી કઇ દિશામાં ને કેવી જગ્યામાં જાય છે પાણી ભરાઇ રહેનારાં સ્થળો કેવી જગ્યામાં છે આ જગ્યા કેવી છે વગેરે પ્રશ્નો પૂછી તે પરથી ઉંચાણ નીચાણ બતાવવાં. પછી ડુંગર, પહાડ, વગેરે પર જવું. રૂતુના પ્રમાણમાં કયો પાક કયારે થાય છે તે જણાવવું તથા તે પાક કેવા મૂલકમાં થાય ને કેવા મૂલકમાં ન થાય તે જણાવવું.

વ્યાખ્યા.

શેરી—સામસામી ઘરોની હાર હોય તે.

મહોલ્લો—ઘણી શેરી મળીને થયેલો ભાગ.

પરું—શહેરનો પાછળથી વધેલો ભાગ.

ગામ--ઘણા ઘરની વસ્તી હોય અને નાનાં ઘરો હોય તે.

કસ્બો—તાલુકાનું સૌથી મોટું ગામ જેમાં ૫૦૦૦ કરતાં વધારે માણસની વસ્તી હોય તે.

શહેર—સારાં મોટાં બજારો, છોબંધ ઘરો, અને ઘણા ઘરની વસ્તી હોય તે.

તાલુકો—ઘણા ગામો મળીને થએલો ભાગ જે મામલતદારના તાબામાં હોય છે તે.

જીલ્લો—કલેકટરના તાબાનો મુલક કે જેમાં ઘણા તાલુકા આવેલા હોય છે તે.

બંદર—નદી કે દરીઆ કાંઠે આવેલું શહેર કે જ્યાંથી ઘણો માલ આવ જા થતો હોય તે.

એજન્સી—દેશી રાજાનો મુલક, જે કલેકટરના તાબામાં હોયછે તે.

એજંટ—દેશી રાજપર દેખરેખ રાખનાર અધિકારી.

તળાવ--(નાનું સરોવર) કે જેની ચાર બાજુ જમીન ને વચ્ચે પાણી હોય છે તે.

બેટ—નાનો દ્વીપ કે જેની ચાર બાજુ પાણી ને વચ્ચે જમીન હોય તે.

પહાડ—(પર્વત) (મોટા ડુંગરા) કે જે ઘણાજ ઊંચા તથા લાંબા પહોળા ટેકરા મળી થએલા હોય તે.

નદી—મીઠા પાણીનો પ્રવાહ પર્વત અથવા સરોવરમાંથી નીકળીને નીચાણ જગાપર થઇ મોટી નદી અથવા દરીઆને મળે છે તે.

સમુદ્ર--ખારા પાણીનો ભાગ, આગબોટ વગેરેનો માલ લાવવાનો ધોરી રસ્તો, કે નદીને મળવાનું ઠેકાણું.

મીઠબંદર—મીઠું પકવવાને મુકરર કરેલી જગ્યા.

હવા ખાવાનું ઠેકાણું—કે જે જગ્યાપર બારીને ખુલ્લી હવા હોય તે અથવા ડુંગરાવાળી જગ્યા કે જ્યાં ચોકખી ને ઠંડી હવા આવે તે.

તીર્થસ્થળ—(જાત્રાનાં ઠેકાણાં) કે જેનું મહાત્મ ઘણે દૂર સુધી જણાતું હોય ને પુષ્કળ જાત્રાળુ આવતા હોય તે જગ્યા.

પ્રત્યક્ષ અવલોકન કરાવવા સંબંધી.

૧ ગામ, શહેર બતાવવાને તેવો ભાગ ઈંટોથી ગોઠવવો, વચ્ચે નિશાળ, બજાર, દવાખાનાં, ધર્મશાળા વગેરે પ્રખ્યાત સ્થળ ગોઠવવાં. (તેવો આકાર ગોઠવાય નહિ તો એંધાણી મુકવી.)

૨ તાલુકો કે જીલ્લો બતાવવાને લંબગોળ, ઉપસેલો ગોળ, કે બેઠેલો ગોળ કે ચોરસ જેવી આકૃતિ હોય તે પ્રમાણે ઈંટો ગોઠવવી વચ્ચે પ્રખ્યાત ગામો બતાવવાને ઉંચી ઈંટોની બંગલી ગોઠવવી વચ્ચે નદી બતાવવાને માટીની સર્પાકૃતિએ ઈંટો ગોઠવવી અથવા માટીની પાળ બાંધી લેવી. ડુંગર બતાવવાને ગોળા ઉપરા છાપારી ચઢાવવા. સરોવર અથવા તળાવ બતાવવાને ગોળ આકારમાં ઈંટો ગોઠવવી. બેટ અથવા દ્વિપ બતાવવાને પાણીનું વાસણ લઇ તેમાં ગોળાકાર સપાટ ગોઠવવો. પણ તે પાણીની સપાટી કરતાં ઉંચો માલમ પડવો જોઇએ. ઉપર પ્રમાણે બધા દેખાવો પ્રથમ ગોઠવ્યા પછી તેનું ભાનકરાવવું.

ડ્રિલ માટે આપેલી સૂચના પહેલી ચોપડીના અર્થમાં જુઓ.

ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ.

દરેક રમત ૧૧ સુધી કરાવી બારે ડમ્બેલ્સ પડેલા મૂકેલા હતા તે પ્રમાણે મૂકાવી દેવડાવવા.

હેતુ—છાતી તથા હાથના સ્નાયુ ખીલાવવાનો

રમત ૧૧ મી ૧) જમણો હાથ ઉંચો. ૨) જમણા હાથની મુઠી મોં તરફથી લઇ ફેરવીને જમણો હાથ ઉંચો રાખવો.

રમત. ૧૨ મી ૧) ડાબો હાથ ઉંચો. ૨) ડાબા હાથની મુઠી મોં તરફથી લઈ ફેરવીને હાથ ઉંચો રાખવો.

રમત. ૧૩ મી ૧) જમણો હાથ ઉંચો. ૨) જમણો હાથ માથા પાછળથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો.

રમત ૧૪ મી ૧) ડાબો હાથ ઉંચો. ૨) ડાબો હાથ માથા પાછળથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો.

રમત. ૧૫ મી. બેઉ હાથ ઉંચા રાખવા. ૧) જમણા હાથની મુઠી મોં તરફથી લઈ ફેરવીને જમણો હાથ ઉંચો રાખવો ૨) ડાબા હાથની મુઠી મોં તરફથી લઈ ફેરવીને ડાબો હાથ ઉંચો રાખવો.

રમત. ૧૬ મી. બેઉ હાથ ઊંચા રાખવા. ૧) જમણો હાથ માથા પાછળથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો, ૨) ડાબો હાથ માથા પાછળથી લઇ ફેરવીને ઉંચો રાખવો.

રમત. ૧૭ મી. બેઉ હાથ ઉંચા ૧) જમણો હાથ માથા ઉપરથી (મોં તરફથી) લઈ ફેરવીને ઊંચો રાખવો. ૨) ડાબો હાથ માથા ઉપરથી (મોં તરફથી) લઇ. ફેરવીને ઉંચો રાખવો.

રમત. ૧૮ મી. ૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠીઓ જમીન તરફ) ૨) બેઉ હાથ બગલ આગળ લાવવા (કોણીઓ પાછલી તરફ)

રમત. ૧૯ મી ૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠીઓ જમીન તરફ) ૨) બે હાથ પાછળ લાંબા (મુઠીઓ આકાશ તરફ).

રમત. ૨૦ મી (બે પગ વચ્ચે એક ફૂટનું અંતર રાખવું.) ૧) બેઉ હાથ ઊંચા. ૨) બેઉ હાથ પગનાં આંગળાં આગળ.

પાઠવાર જોડાક્ષર તથા અઘરા શબ્દો.

પરમેશ્વર	વર્ટમાર્ણ્ણ	ભક્તિ	ધર્મશાળા	પૃથ્વી
બતાવ્યા	બાંધ્યું	આવ્યો	ચંદ્રમા	સરજ્યાં
બનાવ્યાં	કર્યું	ભમર	ઝુલ્લાં	પૂર્વે
ચંદ્ર	પડ્યું	ધ્યાન	રહ્યો	પુત્ર
પ્રભુ	પર્વ	શ્રાવણ	વસ્ત્ર	ત્રીસ
ચૈત્ર	કાઢ્યા	દ્રાક્ષ	રસ્તે	મળ્યો
ચાલ્યાં	પિત્તળ	લક્કડ	આપ્યું	દોસ્ત
ભાગ્યશાળી	કૂકડ	સજ્જડ	પ્રેમ	ડાહ્યો
કહ્યું	પૂછ્યું	ત્રણે	પકડ્યો	પડ્યો
ઝાલ્યો	છપ્પો	વિદ્યા	મસ્તી	પુત્ર
બાંધ્યો	પાડ્યું	શીખ્યો	વિચાર્યું	ગમ્યું
ચઢ્યું	પહોંચાડ્યો	માર્યો	સરજ્યો	માંડ્યું
જક્કી	બચ્યું	પ્રાણી	રાખ્યા	અજાણ્યું
લાગ્યું	સમજાવ્યું	ઊંધ્યાં	ફાવ્યો	પહોંચ્યું
માંડ્યું	આણ્યું	પસ્તાયો	મુદ્દલ	ગમ્યું
ઊઠ્યો	કરડ્યો	પહેર્યો	ફાવ્યો	બીડ્યો
છઠ્ઠી	યત્ન	ચકભિલ્લુ	ચક્કર	કચ્છ
પ્રમાણે	ઠરાવ્યા	ઠર્યા	બન્યા	કિલ્લો
ઉઠાડ્યા	રમ્યા	દઢ	જુદી	મિત્ર
બોલ્યો	ક્યારે	જામ્યો	ક્યાં	પાળ્યું
અર્ધું	સ્વાદે	ધાન્ય	ભાગ્યું	દોડ્યો
કૂદ્યું	પસ્તાયો	જણાવ્યો	દાબ્યો	કલેશ
કદા	બાંધ્યો	અપાવ્યું	માગ્યું	રામચંદ્રજી
શ્રીરામ	કૌશલ્યા	પ્રધાન	જંત્ર	દર્પણ

પૂર્વ	ઉગ્યો	ઇચ્છા	ધર્યાં	માર્યાં
ગણકાર્યું	સર્વે	રાખ્યું	શક્યું	ચઢ્યાં
વળ્યું	મંગાવ્યા	વિચાર્યું	બ્રાહ્મણ	ગુસ્સો
વિદ્યાર્થી	મૂર્ખ	પુત્ર	ભક્ત	ઇશ્વર
નાંખ્યું	માર્યો	પસ્તાઇ	ગાર્ડ	કેળવ્યો
સ્ટેશન	સોંપ્યો	પાળ્યો	નવાડ્યો	ત્રીજા
જણાવ્યું	મિત્ર	બચ્યા	ફેંક્યું	બાંધ્યો
ખસેડ્યા	ખવડાવ્યા	માન્યો	ઓઢ્યો	અલ્લા
સાંભળ્યો	ચોકખું	જડ્યું	અર્ધી	ગુમાવ્યું
ઉચક્યા	ખુલ્લું	બગાડ્યું	ડર્યો	નિહાળ્યું
હલાવ્યું	ભુખ્યા	લજવ્યું	વળ્યું	ઝાલ્યું
બચાવ્યું	ભર્યા	પડ્યું	ભરી	દાઝ્યું
રડ્યું ખડ્યું	આપકર્મી	બાપકર્મી	પ્રાર્થના	તીર્થ
દુશ્મન	પરણાવ્યો	છોડ્યું	પર્વ	લશ્કર
ફેંક્યો	ભેટ્યા	ચર્યો	ફુલાવ્યું	ઉતર્યો
ચોકમાં	ભૂલ્યો	ધ્રૂજતો	ધ્રૂજે	પહેર્યાં
સ્ત્રી	જડ્યો	અર્ધા	પુષ્કળ	સરજાવ્યા
સૂર્ય	પલ્લવ	સ્હાય	વનસ્પતિ	સ્વાદ
પશ્ચિમ	ઉત્તર	માસ્તર	સ્લેટ	વિજ્યા
મધ્ય	વચ્ચે	શીખ્યો	મુકાવ્યું	ક્યારડા
વર્ગ	વળ્યા	લલ્લુ	ઇશ્વરલાલ	બતાવ્યું
બંદોબસ્ત	ડાકતર	ખેડ્યું	લક્ષ્મણ	નિર્દય
છિદ્રો	સિક્કા	અત્તર	ઉગ્યું	ગુચ્છો
ટટ્ટુ	ઉત્તમ	અન્ન	ડુક્કર	તત્કાળ
ઉપયોગી	વસ્તુ	પ્રીતિ	ટટ્ટી	નક્કર

ટહુ	કહ્યાગરૂં	ખચ્ચર	વળા	ઇંદ્રિયો
સ્વાદ	છુટી	વત્તા	બાસ્તો	ફરાવ્યાં
ગવૈયા	તિથિ	પખવાડીઆ	સરયા	ઠીકરૂં
નિશાન	મસ્તી	અટકચાળાં	ઓસડવેસડ	શિકારી
અભાગીઉં	વિઆય	ગોંધતો	રિસાળ	ઢોંગ
ભાગ્યે	પાટલુન	અનંત	નિરધાર	ભૂલથાપ
ટપોટપ	પેંતરા	બહાદુરી	ગેડીદડા	કુટુંબ
સોહામણી	અંગેઠી	ઢીંગલી	સહીઅરો	સંતાપ
ચીથરાં	વિવાહ	નિંદે	ખેંચતાણુ	બળવંતા
જોડઝપટ	માદળીઉં	ધંતરમંતર	ભાંગીતુટી	કચરોપુંજો
હુંફાળું	શીરનામું	સિસોટી	મિનિટ	સંદેશો
ઢીંગણું	દોરડું	હિંચોળે	ફરજંદ	નીમણુક
ચીતરામણુ	હોશિઆર	ઢેકાં	કિનારે	હાનત
ભાટકું	સંદેહ	હાવકું	આભડાયો	કુતરૂં
લુગડું	જોળમરોળ	ચટાપટા	શિખામણુ	સંપત
ઝુલતાં	દેશાવર	ખુબસુરતી	બરદાસ	દુઃખ
ખડખડાટ	દુબળા	સંકટ	પારખી	શીંગડાં
જરદી	ધગધગતી	સિંહ	પિઅર	ટાંકણું
ઓચીંતી	રાજપાટ	તડંગણુમ	તડકતો	ચઢાઇ
મમત	ઉપરાંત	સાહુકાર	તળાવડી	ઝોબો
ખંતીલા	અંગુઠીઆં	ઢુંકડું	જગપતિ	મહિમા
સરિતા	સિંધુ	વિશાળ	માતેલા	વિશેષ
હિક્ષા	કસરતશાળા	આથમણી	દક્ષિણુ	ફુટપટી
ખુરસી	નિચાણુ	નિશાળ	અધિકારી	કુંડી
ટપાલી	શિયાળો	ઘોંઘાટ	દાતણુ	ટિકીટ

સેકન્ડ	જંતુ	વિષે	કોથળો	કંસારા
કથરોટ	ચંબુ	તાંબાકુંડી	ટંકશાળ	તાંબું
ચળકાટ	મજાગરાં	શિરોષ	થાળી	બેઠા
ખુજલી	સુપડાં	ઝીઝવો	ધુપેલ	સુંવાળો
તંબાકુ	સુગંધ	પાંદડાં	સળંગ	સેંકડો
રાતડીઆ	મહીકાંઠા	ઢેબરાં	હળપુણી	ધુસરી
સંતોષ	કોવત	કોઢ	ગોંધ	અથાણું
ચટણી	ફુલ	પાકટ	વેંત	તાવડા
શિઆળવાં	હિસાબ	સફેદ	ઘઉં	રક્ષણુ
મધપુડો	ઈંડાં	આળસુ	છુવડાં	ચીકટ
કુકડો	હાંડીઓ	ભિજાતુ	દાઢ	આંગળાં
મજબુત	મજબુત	ખુણેખોચરે	ભુરો	નુકસાન
હાબડો	નીભઠહલાલ	સુંવાળા	ભુસું	સરત
નાળબંધ	અડીઅલ	ગધેડું	ભુ કે	પુંછડી
કુંડું	તાળવું	ટીચણુ	કાંડુ	ઘુંટી
ધબાકો	સ્વાદ	સુંઠી	જાંઘ	સાથળ
જ્ઞાન	સલ્લા	કેસરીઓ	ઢાંકણુ	ફુલાલીન
રુઆંટી	હોશીવાણીઆ	ભીંગડાં	શીંગડાં	ડીલ
બેન	છીંટ	સુથાર	ઉજાસ	વૈશાખ
અષાડ	સગડી	ઢેડ	મહેનત	હિરાળી
ચિપાઇ	ટીકરું	ફુંક	ગાદરાં	હંડ
મજ	વડ	વીંછી	પસ્તાયો	પુતળું
મુંજ	ભુખ્યો	સાંઠા	સંબંધી	ફીકર
ઢેકડા	ઉદેસીંગ	ભિખારી	હંમેશાં	જોટવા

સમાપ્ત.

જાહેર ખબર.

કિન્ડરગાર્ટન સીસ્ટમ મુજબ. નવાં ધોરણ મ

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કંo તરફથી બહાર પડેલાં

બાળવર્ગની નોટ	૦-૧-૬	સાતમીના અર્થ	૦-૮
પહેલીના અર્થ	૦-૨-૦	પદાર્થપાઠ ભા. ૧ લો	૦-[illegible]
બીજીના અર્થ	૦-૩-૦	પદાર્થપાઠ ભા. ૨. જો.	૦-૫
ત્રીજીના અર્થ	૦-૪-૦	ભૂગોળ પ્રવેશ	૦-૫
ચોથીના અર્થ	૦-૫-૦	મૂળાક્ષર શિક્ષા	૦-૧
પાંચમીના અર્થ	૦-૬-૦	સુરત શહેરનો નકશો	૦-૧
છઠ્ઠીના અર્થ	૦-૭-૦	ચોગાસીતાપુકાનો ,,	૦-૧-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક પહેલાના અર્થ ૦-૩-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક બીજાના અર્થ ૦-૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ત્રીજાના અર્થ છપાય છે.

પત્ર વ્યવહાર નીચેના સરનામે કરો.

શાહપોર સુરત. } મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કંના સોલ એજન્ટ શા. મગનલાલ મોતીરામ

ચોખા જુના ???

ક્યાંથી ખરીદશો !!

સુરત ચોખાની મીલમાંથી ?

કારણ કે ???

સસ્તા, સારા, અને વળી ખાતરીના

મુલાકાત કરો અને પછી જુવો. !!!

ઠેકાણું-રૂઘનાથપુરા—સુરત